

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΩΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Σ Ε Λ Ι Δ Ε Σ

ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ

2/84, 3/84,

4/84, 1/85

ΑΜΦΙΣΣΑ
1985

Ἐκδίδεται κάθε τρίμηνο ἀπ' τὴν

Ἑταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν

Ἀμφισσα, Πανουργιᾶ 1

Τεῦχος 30—33, Ἀπρίλιος 1984 - Μάρτιος 1985

Ἐπεύθυνος γιὰ τὴν ὄλη: Δημήτρης Ἰωάν. Κολοδός
Δημ. Γούναρη 39, Ἀμαρούσιον, τηλ. 80.25.926

Ἐπεύθυνος τυπογραφείου: Γεώργιος Μπρουζιώτης
Κωλέττη 4 - Ἀθήναι - Τηλ. 360.38.20

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γεώργιος Κουτσοκλένης, πρόεδρος Ε.Φ.Μ.

Σωτήριος Ζήσιμος, ἀντιπρόεδρος Ε.Φ.Μ.

Εὐθ. Τσαφόγιαννος, γραμματέας Ε.Φ.Μ.

Γεώργιος Καρανδρόσος, ταμίας Ε.Φ.Μ.

Χρήστος Καρβέλης, ἔφορος Ε.Φ.Μ.

Ἰωάννης Ἀγουρόπουλος

μέλη Δ.Σ. τῆς Ε.Φ.Μ.

Θεμιστοκλῆς Φουσέκης

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελίς
—Φωκικά καὶ ἄλλα, τοῦ Δ.Ι.Κ.	1/913
—Οἱ μπέρες, τοῦ Μήτσου Ἐλατοῦ	8/920
—Τὰ τραπέζια τῆς παρηγοριᾶς, τοῦ Γιάννη Ἡλιόπουλου...	13/925
—Τὸ Κορδώνειο Θέτρον, τοῦ Ἰχνηλάτη	19/931
—Προλήψεις καὶ δεισδαμμονίες τῆς Φωκίδας, Γ. Κουτσοκλένη	22/934
—Λόγια τῆς... μισῆς, 6', τοῦ ΓΕΝΙΚΟ-ς	28/940
—Τὰ βιβλία ποὺ λάβαμε	29/941
—Νέα τῆς Ἑταιρείας	30/942

ΦΩΚΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ

ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ

1.—ΤΟ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ. Πριν ένα χρόνο ή Ε.Φ.Μ. ανέστειλε αίφνιδιαστικά, την έκδοση του περιοδικού της «Σελίδες απ' τή Φωκίδα» που κυκλοφορούσε άνελλιπώς από τὸ 1977. Καί πολλοί φίλοι της ἀπόρησαν ἀπὸ τὸ γεγονός τουτο, πὸ δὲν μπορούσαν νὰ ἐξηγήσουν, ἐνῶ ἀναγνώστες του, ἀπ' ὅλη τή χώρα, ἐξέφραζαν τοικιλότροπα τή λύπη τους καί ζητοῦσαν ἐπίμονα τὴν ἐπανέκδοσή του. Ἡ Ἐταιρεία ὅμως δὲν εἶχε καμμιά δυνατότητα γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τοῦ τόσο κολακευτικοῦ γι' αὐτὴ αἰτήματός των γιατί ἡ πολιτεία εἶχε μειώσει στὸ ἐλάχιστο τὴν ἐπιχορήγησή της πρὸς αὐτὴ μὲ ἀποτέλεσμα τὰ οἰκονομικά της νὰ ἐγγίζουν τὸ μηδέν.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ Ἐταιρεία δὲν διαθέτει ἰδίους οἰκονομικοὺς πόρους καί ὅτι γιὰ τὴν ἀνάπτυξη νέων δραστηριοτήτων ἀλλὰ καί γιὰ τὴ συνέχιση ἐκείνων πὸ ἔχει ἤδη ἀναπτύξει — συντήρηση καί ἐπέκταση τοῦ «Λαογραφικοῦ Μουσείου Φωκίδας», ἔκδοση καί δωρεάν διάθεση τοῦ περιοδικοῦ «Σελίδες απ' τή Φωκίδα», ἔκδοση τῆς ἐπετηρίδας «Φωκικά Γράμματα» — στηρίζεται στὴν ἐνίσχυση τῶν συμπατριωτῶν μας καί, κυρίως, στὴν ἐπιχορήγησή της πολιτείας. Ἡ ἐπιχορήγησή αὐτή, ἂν καί οὐδέποτε ἔφθασε σὲ ἱκανοποιητικὰ ἐπίπεδα, ἔγκαιρα πάντως καί τακτικά καταβαλλόμενῃ ἐπέτρεψε, γιὰ σειρά ἐτῶν, τὴν ἐκτέλεση ἑνὸς μίνιμουμ προγράμματος. Τὰ τελευταῖα, ὅμως, χρόνια τὸ ποσόν της περιορίστηκε σημαντικά φτάνοντας σὲ ἐπίπεδα ἐμπαιγμοῦ. Κι' ἂν δὲν περικόπηκε ὀλοσχερῶς, ὀφείλεται σὲ λόγους σκοπιμότητας μᾶλλον παρὰ σὲ ἀγαθὴ πρόθεση. Κανένας, φαίνεται, δὲν εἶχε τὴν τόλμη νὰ ἐπωμιστεῖ τὴν εὐθύνη τῆς διαλύσεως τοῦ Λ.Μ.Φ. καί ν' ἀντιμετωπίσει τὴν κατακραυγὴ πὸ θὰ ἐσσήκωνε στὸ Νομὸ μας μιὰ τέτοια ἐνέργεια. Καί γι' αὐτὸ προέκριναν τὸ δρόμο τοῦ οἰκονομικοῦ μαρασμοῦ πὸ πίστευαν ὅτι θὰ ὀδηγοῦσε, ἄργὰ μὰ σίγουρα, στὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸ καί... οὔτε γὰρ οὔτε ζημιά. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρεται ὅτι ἐνῶ, σὲ σύσκεψη πὸ ἔγινε στὴν Ἀμφίσσα τὸ Μάρτιο τοῦ 1984 μὲ συμμετοχὴ τῆς κ. Ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν, τοῦ γεν. γραμματέα τοῦ ἰδίου Ὑπουργείου καί πολλῶν ὑπηρεσιακῶν καί τοπικῶν παραγόντων ἀναγνωρίστηκε τὸ ἐπιτελούμενο ἀπὸ τὴν Ε.Φ.Μ. ἔργο καί ἐνῶ, ἔπειτα ἀπὸ ἐπίσκεψη στὸ Λ.Μ.Φ. ἡ κ. Ὑπουργὸς ἐξέφρασε τὸν ἐνθουσιασμό της καί ὑποσχέθηκε τὴ συνέχιση τῆς ἐπιχορηγήσεως, αὐτὴ τελικὰ πραγματοποιήθηκε τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1984 καί ἀνῆλθε στὸ... δυσθεώρητο ποσὸ τῶν (!!!) 150.000 δρχ.

Μπροστά, λοιπόν, στο διαγραφόμενο κίνδυνο διαλύσεως του Λ.Μ.Φ., λόγω αδυναμίας καταβολής των ένοικίων — κίνδυνο που άφησε αδιάφορους όλους σχεδόν, τους τοπικούς παράγοντες και φορείς — ή Έταιρεία αναγκάστηκε να αναστείλει την έκδοση του περιοδικού της παρ' ότι πιστεύει ότι η παύση διακινήσεως ιδεών και η άποτελμάτωση της πνευματικής ζωής ενός τόπου, άποτελεί βαρύνοντα πλήγμα και σαφή όπισθοδρόμηση. Άνάγκη, όμως, και θεοί πείθονται.

"Έτσι τὰ τεύχη Ἀπριλίου — Ἰουνίου, Ἰουλίου — Σεπτεμβρίου και Ὀκτωβρίου — Δεκεμβρίου 1984 δὲν ἐκδόθηκαν, τὸ Λ.Μ.Φ. ὅμως διασώθηκε.

Αὐτὸ εἶναι, συνοπτικά, τὸ ἱστορικὸ τῆς ἀναστολῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ. Καὶ ἡ διεύθυνσή του θεωρεῖ ὑποχρέωσή της νὰ ἐνημερώσει σχετικά, ἔστω καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων, τοὺς ἀναγνώστες του ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς Φωκεῖς γενικότερα.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅμως τοῦ καινούργιου χρόνου τὰ πράγματα κάπως ἄλλαξαν. Ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση κάποιων συμπατριωτῶν μας καί, κυρίως, ἡ ἀπόφαση τῆς Α.Ε.Μ ΒΩΞΙΤΑ! ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ, νὰ καταβάλλει αὐτῇ τὰ ἐνοίκια τοῦ Λ.Μ.Φ. γιὰ ἓνα χρόνο, δημιούργησαν τὶς στοιχειώδεις προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐπανεκδοση τοῦ περιοδικοῦ. Τὸ ἐγχείρημα εἶναι δύσκολο καὶ ἐπίπονο, γιὰ εὐνόητους λόγους, πλὴν ὅμως ἀξίζει τὸν κόπο. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ ἐπιχειροῦμε.

Οἱ σκοποὶ καὶ οἱ ἐπιδιώξεις του παραμένουν πάντοτε οἱ ἴδιες — τίποτα δὲν ἄλλαξε — ὅπως, θέλουμε νὰ πιστεύουμε, δὲν ἄλλαξε καὶ ἡ διάθεση τῶν συμπατριωτῶν μας γιὰ συνεργασία καὶ συμπαράσταση στὸ ἔργο τῆς Έταιρείας.

Καὶ μὲ τὴν πίστη αὐτὴ ἀρχίζουμε τὸ καινούργιο ξεκίνημα.

2.— ΜΙΑ ΕΠΙΒΕΒΛΗΜΕΝΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ. (*) Στὸν ἑορτασμό τῆς ὀγδοηκοστῆς ἐπετείου τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγώνα, ποὺ γιορτάστηκε πρὶν λίγο καιρὸ, ἀκουστήκαν μερικὲς πικρὲς ἀλήθειες. Καὶ μὴ ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἡ διαπίστωση ὅτι οἱ περισσότεροι Ἕλληνες δὲν γνωρίζουν, ἐὰν δὲν ἀγνοοῦν παντελῶς, τὴν ὑπεράνθρωπη καὶ ἐπικὴ προσπάθεια τῶν σκλάβων ἀδελφῶν μας, ἀλλὰ καὶ τῆς μικρῆς, τότε, Πατρίδας μας, γιὰ τὴν σωτηρία τῆς Μακεδονίας μας ἀπὸ τὴ θουλιμία τῶν βουλγάρων καὶ τὴ διάσωση τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἀπὸ τὸ μαχαίρι τοῦ κομιτατζῆ. Ἐλάχιστα πράγματα, καὶ ξερά, ἀναφέρουν οἱ διάφορες ἱστορίες γιὰ τὸ σκληρὸ καὶ πολυαίμακτο ἀγῶνα ἐναντίον τῶν δύο ἀντιπάλων — τῶν βουλγάρων καὶ τῶν τούρκων — καὶ λίγα εἶναι τὰ βιβλία ποὺ γραφτῆκαν γιὰ τὴν ἐποποιΐα αὐτῇ. Καί, φυσικὰ ἀποσιωπηθῆκαν συστηματικά, γιὰ δια-

φόρους κάθε φορά λόγους, οί προσφορές, οί θυσίες και αύτή, ακό-
μα, ή έλληνικότητα τών Μακεδόνων.

Τώρα, όμως, ό κόμπος έφτασε στο χτένι. Ήρθε πια ό καιρός να ά-
νασυρθεϊ από τó σκοτάδι και την άφάνεια ό ήρωϊκός Άγώνας και
να μάθουν, έπιτέλους, οί Έλληνες, ποιός ήταν ό Κορομηλάς, ό Ίδας,
ό Γερμανός Καραθαγγέλης, ό Παύλος Μελάς, ό Άγρας, ό Κώττας,
ό Γκόνος, ό Μπούας, ό Ματαπάς, ό Νικηφόρος, ό Άκρίτας, ό Βο-
λάνης και τόσοι άλλοι άγωνιστές και τί πρόσφερε σε αίμα και δά-
κρυα τó άνώνυμο πλήθος. Και να τιμηθούν άνάλογα.

Ός πρώτο θήμα πρέπει ή πολιτεία — ή, έν ανάγκη, κάποιος
άλλος φορέας — να προχωρήσει άμέσως στην έκδοση και δωρεάν
χορήγηση στα έλληνόπουλα της στοιχειώδους και μέσης έκπαιδευ-
σεως βιβλίων που άναφέρονται στο Μακεδονικό Άγώνα. Τό έργο
της Πηνελόπης Δέλτα «Στα μυστικά του Βάλτου» π.χ., που μέ
θαυμαστό τρόπο άπεικονίζει τó πνεύμα της αγωνιστικότητας του
έλληνικού λαού στα μεγάλα εκείνα χρόνια και τη σκληρή του πά-
λη, τις θυσίες και τά όλοκαυτώματα δέν είναι δύσκολο να κυκλο-
φορήσει πρώτο, ώστε ν' αρχίσουν οί Έλληνες να μαθαίνουν σωστά
την ιστορία του Έθνους τους και να μñν παραπλανώνται από τις
διαστρεβλώσεις κάποιων διατεταγμένων, δήθεν, ιστορικών, που ύ-
πηρετούν ύποπτες σκοπιμότητες. Γιατί, άς μñν παραθλέσουμε ότι
ή άγνοια ή ή ήμιμάθεια είναι οί καλλίτεροι σύμμαχοι τών παρα-
χαρακτών της Ίστορίας μας.

Και, δυστυχώς, υπάρχουν άρκετοί τούτο τόν καιρό.

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ 1985. Δραματική έπιβεβαίωση της αναγκαιότη-
τας τών πιο πάνω προτεινομένων άποτελούν τά γραφόμενα από ά-
ναγνώστη της «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ» σε σχετική έπιστολή του (8.2.85).
Σε πανελλήνιο διαγωνισμό, γράφει, που προκήρυξε τó Μουσείο
Μακεδονικού Άγώνα, μεταξύ μαθητών γυμνασίων, λυκείων και σπου-
δαστών παιδαγωγικών άκαδημιών με θέματα άναφερόμενα στην
έποποϊα αύτή ή συμμετοχή ύπήρξε ένδεικτική. Ό άριθμός τών συμ-
μετασχόντων μαθητών γυμνασίου ύπήρξε σχετικά ίκανοποιητικός
— άνήλθε σε 7373 — τών μαθητών λυκείου όμως και τών σπουδα-
στών παιδαγωγικών άκαδημιών ήταν έλάχιστος ως μηδενικός — 82
και 4 αντίστοιχα.

Έδω, θέβια, έχει θέση και μιá άλλη διαπίστωση. Έκείνοι, δη-
λαδή, που καθήκον τους είναι ή διδασκαλία της Ίστορίας μας στους
μαθητές και ή έμφύσηση ένδιαφέροντος γι' αύτή στους αύριανούς

δασκάλους τῶν ἑλληνοπαίδων, φαίνεται ὅτι «περὶ ἄλλων τυρβά-
ζουν» πολυπραγνωμοῦντες. Αὐτὸ καταμαρτυροῦν, ἀδιάψευστα, οἱ
παραπάνω ἀριθμοί.

Κρίμα!

2α.— ΚΑΙ Η ΒΟΡΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ. Τὰ προσναφερθέντα ἰσχύουν
καὶ γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Βόρειο Ἠπειρο, ὁ πληθυσμὸς τῆς ὁποίας —
ἴσος περίπου πρὸς τὴν Ἑλληνισμό τῆς Κύπρου—ὕφίσταται ἀφόρητα
δεινὰ καὶ μὲ ποικίλες μεθοδεύσεις πιέζεται ν' ἀπαρνηθεῖ τὴν ἐθني-
κὴ του συνείδηση καὶ τὴ θρησκεία του.

Δὲν ὑπάρχει, ἐξέαια, Μουσεῖο Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγῶνα —
γιατὶ ἀναμφισβήτητα ὑπῆρξε τέτοιος Ἀγῶνας — γιὰ νὰ προβάλλει
τὴν πάλη καὶ τὶς θυσίαι τῶν Βορειοηπειρωτῶν, οὔτε κανένας
ἐπίσημος φρόντισε, ἐκτὸς λίγων ἐξαιρέσεων, νὰ προβάλλει τὰ ἀπα-
ραγραπτα δικαιώματα τῆς ἑλληνικῆς μειονότητας τῆς Ἀλβανίας
καὶ νὰ διαμαρτυρηθεῖ γιὰ τὰ δεινὰ καὶ τὶς πιέσεις πού ὑφίσταται,
ὑπάρχει ὅμως ἡ ἔκθεση τῆς Διεθνούς Ἐπιτροπῆς Ἀνθρωπίνων Δι-
καιωμάτων, πού ἀποτελεῖ πραγματικὸ καταπέλτη καὶ πού τὸ κύ-
ρος τῆς κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἀμφισβητήσῃ.

Δὲν νομίζουν κάποιοι ἀρμόδιοι ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ προβληθεῖ
συστηματικὰ τόσο στῶς Ἑλληνες ὅσο καὶ στῶς ξένους;

3.— ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΔΕΛΦΩΝ.* Θὰ ἐπανέλθουμε, γιὰ
μιὰ ἀκόμα φορά, σὲ κάποια παλιότερη πρότασή μας, πού, κατὰ δια-
στήματα, ἔχει τονιστεῖ καὶ ἀπὸ ἄλλους.

Τώρα πού τὸ ΥΠ.Π.Ε. μοιράζει ἀνοιχτόχερα ἐπιχορηγήσεις σέ...
θιάσους καὶ μπουλούκια, τώρα, πού ἡ καινούργια πλημμύρα πολι-
τιστικῶν... «Αὔγουστων» — ἢ ὅπως ἄλλοιῶς ἀποκληθεῖν ἐφέτος —
ἐτοιμάζεται νὰ κατακλύσει τὴ χώρα μας, τώρα πού κάποια χρο-
νικὰ περιθώρια — καὶ χρήματα — ὑπάρχουν ἀκόμα, εἶναι, νομίζουμε,
ἡ ὥρα νὰ σκεφθοῦν, οἱ ἀρμόδιοι καὶ οἱ κρατοῦντες κάτι σοβαρότε-
ρο καὶ μονιμότερο γιὰ τὸ ἀρχαῖο Θέατρο Δελφῶν. Οἱ περιστασια-
κὲς ἐμφανίσεις κάποιων «θιάσων» δὲν ἀποφέρει τίποτα ἄλλο ἐκτός,
ἴσως, ἀπὸ τὴν χαριστικὴ χρηματοδότηση μερικῶν καταφεριτζήδων,
ἐνῶ μιὰ ἔγκαιρα σχεδιασμένη καὶ καλὰ προγραμματισμένη, κάθε
χρόνο, σείρὰ ἐκδηλώσεων, ὅπως παραστάσεις ἀρχαίου δράματος,
συναυλίες κλασσικῆς μουσικῆς, παραστάσεις χοροδράματος κλπ.,
θὰ ἀποτελέσουν, ἀναμφισβήτητα, ἄριστο τρόπο πνευματικῆς καὶ
καλλιτεχνικῆς καλλιέργειας τοῦ λαοῦ τῆς περιοχῆς μας καὶ πανελ-
λήνιας, ἂν ὄχι ἀκόμη πιὸ εὐρύτερης, προβολῆς τῆς, μὲ ὅλες τὶς εὐ-
εργετικὲς ἐπιπτώσεις.

“Όλες οί παραπέρα προϋποθέσεις — προσπέλαση, διαμονή, άλλα ένδιαφέροντα κλπ. — είναι δεδομένες — και άφθονες — έπομένως ή προσπάθεια έχει πολλές πιθανότητες έπιτυχίας.

”Ας δοκιμάσουμε, λοιπόν.

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ 1985. Οί προγραμματισμένες για έφέτος έκδηλώσεις του Εύρωπαϊκού Πολιτιστικού Κέντρου Δελφών και ιδιαίτερα ή Διεθνής Συνάντηση Άρχαίου Έλληνικού Δράματος (3—25 Ιουνίου), άποτελούν ευόϊωνο σημείο. Εύχόμαστε την έπιτυχία τους και την επέκτασή τους.

4.— ΤΑ ΙΔΙΑ ΠΑΝΤΕΛΑΚΗ ΜΟΥ. Έκείνο τó άχρωμο και προχειροφκειαγμένο τηλεοπτικό κατασκευάσμα «Χριστούγεννα στη Φωκίδα», για τó όποιο γράφαμε στο περυσινό μεταχριστουγεννιάτικο τεύχος μας προβλήθηκε και τά φετεινά Χριστούγεννα.

Οί... πάνσοφοι προγραμματιστές της τηλεοράσεως θά σκεφτήκαν, φαίνεται, ότι, άφου πέρυσι, πού ήταν «ζεστό», τούς έπεσε βαρύ και τούς «στομάχιασε» καλό θάταν νά τó ξαναδοκιμάσουν και φέτος «κρύο»—πού ξέρεις, μπορεί νά τούς άρέσει. Και χωρίς πολλή σκέψη — πρòς τί άλλωστε, σέ ποιόν λογοδοτουν; — μάς τó ξανασέρβιραν.

Δύστυχε ξλληνα θεατή. Είσαι, φαίνεται, καταδικασμένος, εκτός άπό την ύποχρεωτική καταβολή της συνδρομής σου, ή νά ύφίστασε τίς... φαινές έμπνεύσεις των άρμυδιαναρμοδίων της ΕΡΤ ή νά κλείνεις τó κουμπι και νά καταφεύγεις στις θιντεοκασσέτες.

Μήν μου πείς ότι τά «παιδιά» δέν ένδιαφέρονται για την τεχνολογική πρόδό σου;

5.— Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΗΣΑΪΑ. Με ίκανοποίηση πληροφορηθήκαμε ... τά έργα αυτή τή στιγμή δέ δείχνουν τίποτα — ότι, έπιτέλους, τó μνημείο του Έπισκόπου Σαλώνων Ήσαΐα θά ξαναστηθεί στη φυσική του θέση, στην όμώνυμη πλατεία της Άμφισσας, πού άναμορφώνεται.

Ή Ε.Φ.Μ. άπό πολύ καιρό (θλέπε «Σελίδες άπ’ τή Φωκίδα» τεύχος 3/78, σελ. 4/168), είχε έπισημάνει την άνάγκη αυτή και τó σχεδόν άνέξοδο τής πραγματοποιήσεώς του Άλλά ή πρότασή της άφέθηκε άπ’ όλους νά πέσει στο κενό — κανένας δέν ένδιαφέρθηκε ούτε νά την συζητήσει. Ή σημερινή Δημοτική άρχή έκαμε όρθή έπιλογή ένέργειας και ή άπόφασή της θρήκε σύμφωνους όλους τούς δημότες.

Γι’ αυτό και τής αξίζουν συγχαρητήρια.

Και κάτι παραπέρα. Μήπως παρόμοια σκέψη πρέπει νά κάμει και ή Κοινότητα Δεσφίνας; Οί συνθήκες είναι σχεδόν οί ίδιες και άν ή προτομή του Δεσπότη είναι κάπως «φτωχότερη» δέν έχει ιδιαίτε-

ρη σημασία. Ὁ Ἡσαΐας δὲν εἶναι ἕνας κοινὸς ἐπίσκοπος ὥστε νὰ παραμένει στὸ στενὸ προαύλιο μιᾶς ἐκκλησίας.

Ἄς τὸ μελετήσῃ.

6.— ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΦΩΚΙΔΑΣ. Τὸν τελευταῖο καιρὸ πολλοὶ ἄσπονδοι... φίλοι τοῦ Λ.Μ.Φ. ἐπιδίδονται, μὲ ἰδιαίτερο ζήλο μάλιστα, στὴν ἐξεύρεση δικαιολογιῶν γιὰ τὴν ἀπαράδεκτα χαμηλὴ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση πρὸς τοῦ παρέχει ἡ πολιτεία, σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν κατασπαστάληση, τὴν ἴδια ἐποχὴ, ἑκατομμυρίων δραχμῶν σὲ ἀμφίβολης ἐπιτυχίας καὶ χρησιμότητας ἐκδηλώσεις.

Καὶ πρῶτα - πρῶτα, οἱ αὐτόκλητοι... ἀπολογητὲς τῆς στάσεως τῆς πολιτείας ἐνακάλυψαν (!!) ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐπιχορήγηση... ἰδιωτικῶν μουσείων, ὅπως τὸ Λ.Μ.Φ. Φαίνεται ὅτι οἱ (!!!) ἐφευρέτες αὐτοὶ ἢ διακατέχονται ἀπὸ παχυλὴ ἄγνοια — πράγμα ὄχι ἀσύνηθες ἀλλὰ ὅπωςδήποτε συγγνωστὸ — ἢ παριστάνουν τοὺς «χαζοὺς» — πράγμα εὐτελὲς καὶ ἀσυγχώρητο. Γιατὶ εἶναι γνωστὸ καὶ στὸν πιὸ ἀδαῆ ὅτι τὰ ἐκθέματα τῶν διαφόρων μουσείων — κρατικῶν, δημοτικῶν ἢ ἄλλων φορέων - - προέρχονται εἴτε ἀπὸ ἀγορές, εἴτε ἀπὸ δωρεές, εἴτε κυρίως ἀπὸ παραχώρηση ἰδιωτικῶν συλλογῶν μὲ παρακράτηση κυριότητος, χωρὶς τὸ τελευταῖο νὰ τοὺς προσδίδει καὶ τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ «ἰδιωτικοῦ». Καὶ ἡ πολιτεία ποτὲ ὡς σήμερον δὲν ἔπαψε νὰ τὰ ἐπιχορηγεῖ καί, γενικὰ, νὰ ὑποβοηθεῖ τὴν εὐρυθμὴ λειτουργία τους, τὸν πλουτισμὸ τῶν συλλογῶν τους καὶ τὴν κτιριακὴ ἐπέκτασή τους. Λοιπὸν;

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ ἐκείνους πρὸς προβάλλουν τὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι καλῶς τὸ Λ.Μ.Φ. δὲν ἐπιχορηγεῖται ἀφοῦ δὲν λειτουργεῖ θύσει ἑνὸς αὐστηρῶς τηρούμενου φραγμοῦ, θὰ ἐπιθυμούσαμε νὰ τοὺς ρωτήσουμε: Σκέφθησαν ποτέ, ἄραγε, πόσο στοιχίζει ἡ μισθοδοσία ἑνὸς καὶ μόνου ὑπαλλήλου; Ὑπολογίσαν τὸ ποσὸν πρὸς ἀπαιτεῖται κάθε χρόνο γιὰ τὴν στέγαση τοῦ Λ.Μ.Φ., παρὰ τὸ φιλικὰ χαμηλὸ ἐνοίκιο; Μποροῦν νὰ μᾶς πληροφορήσουν γιατί, ὡς πρὶν λίγο καιρὸ, τὰ κρατικὰ, δημοτικὰ κλπ. μουσεῖα δὲν λειτουργοῦσαν τὶς Κυριακὰς καὶ τὶς γιορτές, παρ' ὅτι οἱ ἡμέρες αὐτὲς προσφέρονται στὸν πολὺ κόσμον γιὰ τὴν ἐπίσκεψή τους; Ξέρουν πόσα χρήματα χορηγεῖ ἡ πολιτεία στὸ Λ.Μ.Φ. γιὰ ὅλες τὶς ἀνάγκες του, κάθε χρόνο;

Ἄς μελετήσουν πρῶτα ὅλα τοῦτα τὰ στοιχεῖα καὶ ὕστερα ἂς ἀπευθύνουν τὸν εὐκολο, πάντα, ψόγο τους. Πρὸς τὴ σωστὴ κατεύθυνση ὅμως πρὸς ἀσφαλῶς δὲν εἴμαστε ἐμεῖς. Κι' ἂς ἀφήσουν κατὰ μέρος τοὺς φαρισαϊσμοὺς γιατί μ' αὐτοὺς δὲν πάει μπροστὰ ὁ τόπος.

Καὶ κάτι ἀκόμα. Τὸ μέτρο πρὸς ἡ πολιτεία ἐφάρμοσε τελευταῖα, μὲ πανηγυρισμοὺς καὶ τυμπανοκρουσίες, χαρακτηρίζοντάς το ὡς μεγάλη καινοτομία, τὴν δωρεὰν δηλ. εἴσοδο τῶν ἐλλήνων στὰ κρα-

τικά μουσεΐα, τὸ Λ.Μ.Φ. ἐφαρμόζει, ἀθόρυθα καὶ συστηματικὰ ἀπὸ τὴν ἴδρυσή του (1978) χωρὶς νὰ ἐπιζητεῖ κανένα ἰδιαίτερο ἔπαινο ἢ προβολή γιὰ τὸ θεωρεῖ ὑποχρέωσή του ἀπέναντι στὸν ἑλληνικὸ λαό.

7.— ΣΠΥΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. "Ενας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους σύγχρονους Ἕλληνες ζωγράφους, ὁ γαλαξειδιώτης Σπύρος Βασιλείου, πέθανε στὶς 22.3.85.

Πολυσύνθετο ταλέντο — ζωγράφος, ἀγιογράφος, χαράκτης, σκηνογράφος κλπ. — δέσποσε γιὰ πολλὰ χρόνια στὸ καλλιτεχνικὸ στερέωμα καὶ χαρακτηρίστηκε ὡς ὁ ζωγράφος τῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ τοπίου. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ζωγραφικὴ του μῆκε στὴν ψυχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ποὺ ἀγάπησε τὸ ἔργο του.

Ἡ ἑλληνικὴ λαϊκὴ παράδοση καὶ ἡ βυζαντινὴ καὶ κλασσικὴ τέχνη ἦταν οἱ πηγές ἀπ' ὅπου ἀντλήσε τὴν ἔμπνευσή του ὡς τὴν τελευταία στιγμή — ἀπόδειξε ἡ μισοτελειωμένη γοργόνα του. Παράλληλα ὅμως ὑπῆρξε καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριώτερους μεταρρυθμιστὲς τῆς σύγχρονης τέχνης καὶ ὁδήγησε τὴν ἑλληνικὴ ζωγραφικὴ σὲ δρόμους πρωτοτυπίας καὶ δημιουργικῆς τόλμης — σὲ νεωτεριστικὲς κατακτήσεις.

"Ἐκαμε πολλὰς ἀτομικὰς ἐκθέσεις — τὶς περισσότερες ἀπὸ κάθε ἄλλο Ἕλληνα ζωγράφο — καὶ πῆρε μέρος σὲ ἕνα πλῆθος ὁμαδικῶν ἐκθέσεων στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικόν, ὅπου μετέσχε καὶ σὲ δυὸ Μπιενάλε. "Ἔργα του θρῖσκονται σὲ πολλὰ μουσεΐα τῆς Πατρίδας μας καὶ ἄλλων χωρῶν καὶ σὲ πλῆθος ἰδιωτικῶν συλλογῶν.

8.— 6 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1941. Ἡ ἐπέτειος τῆς γερμανικῆς εἰσβολῆς στὴν Ἑλλάδα, ἡ ἡρωϊκὴ ἀντίσταση τῆς μικρῆς καὶ καταπονημένης, ἀπὸ τὸν ἐξάμηνο σκληρὸ καὶ ἄνισο ἀγῶνα κατὰ τῶν ἰταλῶν πατρίδας μας, σὲ ὅλο τὸ χῶρο τῆς, ἀπὸ τὰ Ὀχυρά ὡς τὴν Κρήτη καὶ ἡ συνέχιση τῆς πάλης καὶ πέρα ἀπὸ τὰ σύνορά τῆς, πέρασε ἐφέτος ἀπαρατήρητη. Οὔτε ἡ πολιτεία, οὔτε τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως οὔτε κανένας ἄλλος σύλλογος ἢ φορέας, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὲς ἐφημερίδες, δὲν ἀναφέρθηκε στὸ ἀξιωματικόν αὐτὸ γεγονός. Οὔτε καν γιὰ νὰ μνημονεύσει ἐκείνους ποὺ ἔπεσαν «τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι».

Σημεῖο τῶν καιρῶν, λέτε;

Δ.Ι.Κ.

* Τὰ σχόλια τοῦτα εἶχαν γραφῆ γιὰ τὸ δεύτερο τεῦχος, Ἀπριλίου — Ἰουνίου, 1984, ποὺ ὅμως δὲν ἐκδόθηκε. Δὲν φαίνεται ὅμως νὰ ἔχουν χάσει τὴν ἐπικαιρότητά τους καὶ γι' αὐτὸ τὰ δημοσιεύουμε ἐφέτος.

ΟΙ ΜΠΟΡΕΣ

Μητσου Ελατου

—«Γρήγορα πόδια» πρόσταξε κάποια στιγμή ὁ Θύμιος κόβοντας ἀπότομα τὴν κουβέντα μας καὶ χτυπώντας τὸ γαϊδουρι του, πρᾶμα πὺ δὲν τὸ συνήθιζε, γιὰ νὰ ταχύνει τὴν περπατησιά του.

Παραξευμεμένος γύρισα νὰ δῶ τί τρέχει, τί τὸν ἀνάγκασε ν' ἀλλάξει ἄξαφνα φύλλο καὶ νὰ βιάζεται. Δὲν εἶδα ὅμως τίποτας. Μουντὸ ἦταν τὸ πρωῖνὸ — μουχλόκαιρος — καὶ σιγαλιὰ θασίλευε παντοῦ ἓνα γύρω. Οὔτε φωνὴ ζωντανοῦ, οὔτε κρασιὰ πουλιοῦ, οὔτε τίποτας ἄλλο μαρτύραε κάποιο κίτρινο πὺ μπορεῖ, ἀναπάντεχα, νὰ παρουσιάστηκε. Τότες; Ὁ Θύμιος ὅμως ὄξω ἀπ' τὴν ἀνεξήγητη θιασύνη του, πὺ τῶρα δὲν κρυβόταν μὲ τίποτας, εἶχε ἀπάνω του καὶ κάτι τις ἄλλο ἀνησυχητικό. Κάλι τὸ ἀκαθόριστο, σάν φόβος μεγάλου κακοῦ πὺ κρέμεται πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μας καὶ πὺ ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή θὰ ξεσπάσει, ἦταν ὀλοφάνερο στὰ φερσίματά του — καὶ οὐλο αὐγάτιζε. Σάστισα. Δὲν ἤξερα τί νὰ σκεφτῶ καὶ τί νὰ ὑποθέσω. Τί τὸν ἔπιασε στὰ καλά καθούμενα, ἀναρωτήθηκα, καὶ γιατί ἀφτιάστηκε ἔτσι;

—«Γιατί, αὐτήνη ἢ θιασύνη, ὀρὲ Θύμιο;» ρώτησα. «Νὰ ἔρριξαν, λές, τὸ ρύζι στὸ ζουμί καὶ φοβᾶσαι μὴ κρῶσει ἢ σοῦπα;»

—«Ἄσε τὰ λόγια καὶ θιάσου», ἀποκρίθηκε κείνος τραχειὰ σαλαγώντας τὸ ζωντανό του. «Πρέπει νὰ σκαπετίσουμε σύγκαιρα τὴ λάκκα, γιατί δὲν βλέπω τὰ πράματα καλά», συμπλήρωσε δείχνοντας κατὰ τὴν ἀπάνω μεριά.

Εἶχε δίκηο. Ἡ βουνοκορφὴ, πὺ ὡς πρὶν λίγο ἦταν ξεκάθαρη, εἶχε τῶρα σκεπαστεῖ ἀπ' τὴν πηχτὴ καταχνιά τῆς μπόρας πὺ κατάφτανε γοργὰ καὶ τὰ θαρειὰ, μολυβένια, σύγνεφα, π' ἀγγίζαν, θαρρεῖς, τίς ἐλατοκορφές, ἔρχονταν καταπάνω μας γιομάτα φοβέρα. Τὴν εἶχαμε πάθει σάν ἀγράμματοι.

Θὲς γιατί μᾶς ξεγέλασε τὸ μισοσκοτάδο τῆς αὐγῆς, θὲς γιατί ξεχαστήκαμε μὲ τὴν κουβέντα, πάντως δὲν πήραμε εἶδηση τὰ σημάδια τῆς ξαφνικῆς ἀλλαγῆς τοῦ καιροῦ οὔτε προσέξαμε τὸ ἀπότομο κάπνισμα τῆς βουνοκορφῆς πὺ τίποτας καλὸ δὲν προμηνάει. Καὶ κιντυνεύουμε τῶρα νὰ μᾶς πιάσει ἢ μπόρα σὲ τούτη δῶ τὴ λάκκα ὅπου, πρᾶμα περίεργο, δὲ φαίνεται οὔτε καλύβι ξωμάχου, οὔτε μαντρί τσοπάνη οὔτε καν ἓνα δεντρί γιὰ ν' ἀπαγγειάσουμε καὶ νὰ μὴ μᾶς θαρεῖ ἢ θροχὴ κατακέφαλα.

Ἄσκημα, θέβαια, τὰ πράματα — εἶχε κάποιο δίκηο ὁ Θύμιος — ὄχι ὅμως καὶ τόσο τρομερὰ ὥστε νὰ

ξηγᾶν τὸ φόβο του. Ξωμάχος ἀπ' τὰ μικράτα του αὐτόνος — τσοπάνης, ζευγᾶς, λοτήμος — γέννημα — θρέμμα τοῦ θουνοῦ ἐγὼ δὲν εἶμασθε δὰ καὶ ἄμαθοι ἀπὸ μπόρες καὶ ἀνεμόχολα — γιατί λοιπόν τ' ἀλάφιασμα; Ἄλλη ἐξήγηση δὲν ὑπάρχει παρὰ ὅτι αὐτόνος, σὰ ντόπιος, κάτι περισσότερο ξέρει, κάποια σημάδια εἶδε καὶ αἰστανόμενος τὸν κίντυνο ἀρχίνεψε νὰ θιάζεται τόσο πολύ. Γι' αὐτόνο ἔπαψα νὰ ἀρωτάω καὶ τάχυνα τὸ θῆμα μου ἀκλουθῶντας τον.

Ἄνοιξη εἶναι, τελεύει ὁ Μάρτης καὶ σύνταχα τὴν αὐγή, — μιὰ ὥρα νύχτα — εἶχαμε κινήσει γιὰ τὴν Πέρα Ράχη. Ἀποβραδύς, εἶχε ξετελέψει μαγιάτικη μέρα, λιόλουστη καὶ ζεστή, καὶ γι' αὐτόνο ἀποφασίσαμε νὰ πεταχτοῦμε ὡς τὰ καλοκαιρινὰ βοσκοτόπια τοῦ Θύμιου νὰ δοῦμε ἂν πάθαν καμμιά ζημιὰ ἀπ' τὰ χιόνια τὰ γρέκια καὶ τί θὰ χρειαστεῖ νὰ κρατάει μαζί του τὸν ἄλλο μῆνα πού θ' ἀνηφορίσει μὲ τὸ κοπάδι. Καὶ ἀκόμα εἶπαμε νὰ ξεδώσουμε λιγάκι ἀπ' τὴν κλεισούρα τοῦ χειμῶνα καὶ νὰ φέρουμε καὶ κάνα ξύλο γιατί τὸ κρύο τσούζει ἀκόμα τὰ θράδια καὶ ἡ φωτιά ζητιέται. Ξεπόστατοι, λοιπόν, ἀπ' τὴν πολυήμερη ἀναδουλειὰ — θροχερός πάει ὁ Μάρτης — καὶ δίχως φορτιὸ στὴν πλάτη — τὸ ταγάρι μὲ τὸ ταῖνι καὶ τ' ἄλλα χρειώδη εἶναι φορτωμένα στὸ γαϊδούρι — πήραμε τὸ δρόμο ἀλαφροπατώντας σὰν ἄτια τὸ Μάη καὶ οὔτε πού καταλάθαμε πῶς φάγαμε τὸ μισό, καὶ περισσότερο δρό-

μο. Διαθήκαμε τὴν πλαγιά μὲ τὰ σπαρτά, πού πήραν νὰ γρασιδῶνουν γιὰ καλὰ, χωθήκαμε στὸ φαράγγι τ' ἀνήλιαγο μὲ τὶς ὀξιές, ὅπου ἔχουν τὸ κατοικιὸ τους νεράϊδες καὶ ξωθιές, περάσαμε τὸν Ἀνεμόβραχο ὅπου οἱ «τροῦπιες» — τ' ἄπατα καρκάρια — ξερνᾶν ζεστὸ ἀγέρα τὸ καταχειμῶνο καὶ μπήκαμε σὲ τούτη δῶ ἀπ' τὴ λάκκα, πού δὲν ξέρω γιατί, μὰ μοῦ φαίνεται παράξενη. Καὶ οὐλὴ τὴν ὥρα δὲ πάψαμε νὰ κουβεντολογᾶμε γιὰ χίλια δυὸ μὲ τὴ ψυχὴ γιομάτη φροσύνη, δίχως ν' ἀνησυχῆσουμε, οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή, γιὰ τὸ μυχλόκαιρο πού μᾶς ξημέρωσε — φουσκοδεντριάς θᾶναι εἶπαμε—οὔτε γιὰ τὸ φέγγος τῆς μέρας πού εἶχε ἀργοπορέσει. Καὶ μονάχα σὰν θγήκαμε ἀπ' τὸ σιάδι τῆς λάκκας, ὅπου οἱ ξέχειλες ἀπ' τὰ νερὰ τοῦ χειμῶνα λουστρες κρύβουν τὶς σύρτες καὶ τὰ μονοπάτια καὶ δυσκολεύουν τὸ διάβα, καὶ πήραμε τὸ ζαβὸ τόπο τότες ὁ Θύμιος εἶδε τὰ σημάδια τῆς μπόρας καὶ ἀλαφιασμένος πρόσπαξε νὰ θιαστοῦμε.

Ἡ μπόρα ξέσπασε σὲ λίγο ἄγρια καὶ φοβερή. Λὲς καὶ ἀνοίξαν διάπλατα οἱ πύλες τ' οὐρανοῦ ξεχύθηκαν μεμιᾶς τ' ἄγρια στοιχειὰ τῆς φύσης, τὸ νερὸ καὶ ἡ φωτιά, καὶ ὀρμησαν μανιασμένα νὰ ξεθεμελιώσουν τὴ γῆς.

Βαρεῖα σιγή, τοῦ τάφου πού λέν, εἶχε ἀπλωθεῖ γιὰ λίγο — προμήνυμα τῆς μπόρας — καὶ αὐτόνο ἔφτασε γιὰ νὰ σκορπίσει παντοῦ τὴν ἀ-

νατριχίλα και την παγωνιά. Τ' άγριομερνά, τρομαγμένα άπ' τ' άμάδια τούτα και είδοποιημένα σύγκαιρα άπ' τ' άλάθευτο ένστικό τους κρύφτηκαν βαθειά στις τρούπες και τις μονιές τους και λουφάζουν. Μοναχά έμείς είχαμε μείνει όξω και άγωνιζόμαστε, με τή ψυχή στο στόμα, να ξεμακρύνουμε άπ' τή λάκκα και να φτάσουμε σε μι' ά ψευτοκαλύβα — δυό, τρίς τσίγκα σε μι' ά ξερολιθιά — που είδαμε κεί παραπανούλια. Και μόλις μπήκαμε ξέσπασε τ' άκακό.

Τ' άστραπόβροντα, πρώτα - πρώτα, τ' άντιφέγγισμα και τ' άμουγκρος τής μάνητας του καιρου, κάμαν πλαγιές και φεράγγια ν' άχολογήσουν και φέραν, με τ' άντιβούισμα, τ' ά μήνυμα τής μπόρας άπό πέρα, μοκριά. Και άπό κοντά, σ' ά να κυλήσαν ποτάμια όλόκληρα, ήρθε ή βροχή, δυνατή, δαρτή, θυμωμένη. Δέν είναι βροχή τούτο τ' ά πρώμα, δέν είναι νεροποντή, είναι σωστός κατακλυσμός, όπως τόν γράφουν τ' ά παλιά βιβλία και που έφερε τ' ά χαλασμό. Μεμι' άς ούλη ή γής πλημμύρισε άπό νερά και οι νεροσυρμές κίνησαν όργισμένες μεσ' στις κοτρώνες και τους χαλιάδες. Και όσο περνάει ή ώρα τόσο αυγατίζουν και φουσκώνουν, ανταμώνουν πιότερες άντάμα και γίνονται ρέματα σωστά που θολά κι' άγριεμένα, ξεχύνονται τόν κατήφορο προσθέτοντας τ' άχολόγημά τους στην χλαπαταγή τής μπόρας. Και σ' ά τον άγέρα άπλώνεται, όλοένα και πιό πολλή, μι' ά πηχτή ύγράδα που περριάζει τ' ά πάντα, ζωντανά και ά-

ψυχα, και κρύβει άπ' τ' ά μάτια μας τή θωριά τής γής. Μαζί δέ με τή βροχή μπήκαν στο χορό και τ' άστροπελέκια, όλοκληρώνοντας τήν κοσμοχαλασιά. Τρανές γλώσσες φωτιάς άναπηδάν άπό θουνοκορφή σε θουνοκορφή, φιδοσέρνονται, κατακόκκινες στα πλάτεια τ' ά ουρανού και στο ύστερο ρίχνονται με λύσσα στη γής. Η λαμπεράδα τους σκίζει τή σκοτεινιά τής μπόρας κάνοντας τήν πλάση να φεγγοβολάει, θαρρείς, γιορταστικά και ή θροντή που τ' ά κλουθάει — χιλιάδες κανονιές άντάμα — κάνει τή γής να τρέμει συθέμελα' Ό φοβερός κρηγμός του χιλιόχρονου δέντρου που, χτυπημένο άπ' τ' άστραπόβολο, γκρεμοτσακίζεται στη γής σκορπάει όλόγυρα τή φρίκη έν' ά μι' ά βαρειά μυρωδιά καμένου θειαφιού άπλώνεται παντού. — Τούτη είναι ή ώρα που τ' άθεριακωμένα έλατα — οι μπροστάρηδες -- πληρώνουν τ' ά φόρο τής δύναμης και του μεγαλείου που τους δίνουν τ' ά ύψος και ή άντρειωσύνη τους. Παγώνει τ' ά αίμα στις φλέβες και κόβονται τ' ά γόνατα τέτοιες στιγμές, έν' ά στη θύμηση, άθελα, έρχονται σκηνές άπ' τ' ά παλιά κονίσματα που ιστορ' άν τόν κατακλυσμό και τ' ά χάλασμα του κόσμου.

Κείνο όμως που μας φέρνει σύγκρου είναι τ' ά μεγάλο κακό που γίνεται κάτω στη λάκκα όπου πριν λίγο βρισκόμαστε. Τ' ά μολυβένια σύγνεφα, έχουν σταθει λίγα μέτρα—πέντε - έξ καλάμια—άπάνωθέ της, ή βροχή κυλάει ποτάμι άφρισμένο και μι' ά θολούρα πηχτή τή σκεπάζει

ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη. Καί τ' ἀστροπε-
λέκια, πέφτουν ἀπάνωτὰ στὸ χῶρο
της λές καὶ ἔχουν στήσει σύναξη
καὶ χορὸ ἀντάμα. Ἄναπηδᾶν ἀπ'
οὔλες τὶς μεριές τ' οὐρανοῦ, σκορ-
πᾶν στὰ πλάτεια του, λές γιὰ νὰ
πάρουν δύναμη, καὶ στὸ ὕστερο μα-
νιασμένα ξεσπᾶν στὴ λάκκα μ' ἕνα
βρόντο, πού ξυπνάει πεθαμένους.
Τὸ φέγγισμά τους δὲ σθύνει οὔτε
μιὰ στιγμή καὶ τ' ἀχολόγημά τους τὸ
ἴδιο — τόσο πολλὰ εἶναι.

Αὐτὴν τὴ στιγμή ἡ λάκκα καίγει-
ται. Ἄμετρητες σπίθες ἀναπηδᾶν
κάθε λίγο καὶ τρανὲς γλῶσσες φω-
τιᾶς κατακαΐνε τὰ πάντα — καμίνι
στὸ πρωτάνναμά του θυμίζει. Ἄλλοι-
μονο στὸν ἄνθρωπο γιὰ στὸ ζωντα-
νὸ πού θὰ βρεθεῖ τέτοια ὦρα κεῖ
μέσα, οὔτε κοκκαλάκι δὲν πρόκει-
ται νὰ μείνει — ἔτσι ξηγιέται γιατί
κάποιοι χάνοντα! δίχως ν' ἀφήκουν
χνάρια. Μὰ κι' ἂν ἔχει τὴν τύχη νὰ
γλυτώσει — ἕνας στὸ μιλλεοῦνι καὶ
θάλε — παραλοῖσμένος γιὰ πάντα
θ' ἀπομείνει, τόσο εἶναι τὸ κακό.

—«Ἄληθινά, λοιπόν, εἶναι ὄσα μο-
λογᾶν γιὰ τὴν Ἀστραπόλακκα οἱ
γερόντοι», ἀργοψιθύρισε κάποια
στιγμὴ, σὰ χαμένος ὁ Θύμιος, ἐνῶ
τὰ μάτια του, ὀρθάνοιχτα ἀπ' τὸν
τρόμο καὶ τὸ θάμασμα, εἶναι καρ-
φωμένα κεῖ κάτω. «Πολλές φορές
τὰ εἶχα ἀκουστὰ μὰ δὲ τὰ πίστευα
— παραμύθια, ἔλεγα. Νὰ ὅμως πού
σήμερα τὰ εἶδα μὲ τὰ ἴδια τὰ μά-
τια μου — καὶ εἶναι πολὺ χειρότε-
ρα. Νᾶναι, ἄραγε τὸ μεταλλεῖο,
πού κρύβει στὰ σπλάχνα της ἡ Ἀ-
στραπόλακκα, πού τραβάει τ' ἀστρο
πελέκια, ὅπως λὲν καμπόσοι, γιὰ

νᾶναι τὸ καμίνι τοῦ ὄξαποδῶ, πού
ξεθυμαίνει ἀπ' τὰ καρκάρια τ' Ἀ-
νεμόβραχου, ὅπου μαζεύει τὴ φω-
τιᾶ, ὅπως πιστεύουν κάποιοι ἄλ-
λοι;»

—«Τάξερες, ὀρέ, τὰ κίντυνα τοῦ-
τα», ρώτησα παγωμένος ἀπ' τὸ φτε-
ρούγισμα τοῦ χάρου πάνω ἀπ' τὰ
κεφάλια μιας, «τάξερες καὶ δὲν ἔ-
κρεινες καθάρᾳ;»

—«Τί νὰ πῶ καὶ τί νὰ κρίνω;» μα-
τάπε κείνος ἀργὰ - ἀργὰ. «Εἶχα ἀ-
κούσει, ὅπως εἶπα, τοὺς παλιοκαι-
ρίτες νὰ μιᾶν γιὰ τὴν Ἀστραπό-
λακκα—ἔτσι ὁ ἕνας, ἀλλοιῶς ὁ ἄλ-
λος, παραλλοιῶς ὁ τρίτος—τὸ κακό
ὅμως πού εἶδαν τὰ μάτια μας δὲ
μποροῦσα νὰ τὸ φανταστῶ ποτές.

—«Καὶ μοιάζει γιὰ ἡμερος τόπος,
πανάθεμά τον, τῆς καλῆς ὥρας»,
εἶπα συλλογισμένος. «Εἶδες πῶς
μπορεῖς νὰ γελαστεῖς;»

—«Λεῖπεις καιρὸ ἀπ' τὸ βουνό» ἀ-
ποκρίθηκε ὁ Θύμιος ἀχνογελώντας
«καὶ ξέχασες. Δὲν τηρᾶς πιὰ τὰ ση-
μάδια, ἕνα γύρω καὶ γι' αὐτόνο εἶ-
δες μοναχὰ τὴν ἀπλωταριά, ὄργω-
τικό τόπο μὲ χῶμα παχὺ καὶ ἀφρά-
το, καὶ τὰ μπόλικά νερά. Δὲν ἀνα-
ρωτήθηκες ὅμως γιατί δὲν εἶναι
σπαρμένη, γιατί δὲν εἶναι χτισμέ-
να οὔτε καλύβι οὔτε ξωκλήσι, οὔτε
κᾶν προδέχτης, θρ' ἀδερφέ, νὰ ξε-
διψᾶν τὰ ζωντανὰ τὸν ἀλωνάρη;
Δὲν παραξευτέφηκες, πού δὲν εἶ-
δες νὰ βλογάει ὄχι δέντρο καρπε-
ρὸ γιὰ ἀγριόδεντρο τοῦ βουνοῦ μὰ
οὔτε κᾶν χαμόκλαρο τῆς πέτρας
καὶ τοῦ χιονιστοῦ — πουρνάρι γιὰ
σκίνος. Καί, ἀκόμα, δὲν πρόσεξες

πὼς τὰ χνάριον τῶν ἀγριομερνῶν σταματᾶν στήν ἀπάνω μπασιὰ τοῦ φαραγγιοῦ καὶ ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα τίποτας. Μὲ ἡμερο τόπο μοιάζει, ὅπως εἶπες, τῆς κακιᾶς ὥρας, ὅμως τοῦ διαλόγου, συναπάντημα, εἶναι— ὁ Θεὸς νὰ φυλάει.

«Ἄειντε» συμπλήρωσε κυττώντας ζερβόδεξα, σήκω νὰ τὰ μαζεύουμε γιατί ἡ μπόρα περνάει.

Πραγματικά. Τὸ κακὸ πῆρε σιγὰ - σιγὰ νὰ ξεθυμαίνει καὶ ἡ μπόρα νὰ χάνει τὴ δύναμη καὶ τὴν μάνητά της. Τὰ σύγνεφα τραβιοῦνται γοργὰ — ὅπως ἦρθαν — κατὰ τὰ χαμπλώματα καὶ τ' ἀστροπελέκια τὸ ἴδιο—οἱ θρονιές τους ἀκούγονται, ἀνάριον - ἀνάριον, ξεμακρυσμένες. Ὁ οὐρανὸς πάνωθὲ μας ἀρχίνεψε κιόλας νὰ ξανοίγει καὶ σὲ λίγο, δὲν ἀποκλείεται, νὰ θγει καὶ ὁ ἥλιος —

ἔτσι εἶναι ὁ Μάρτης.

«—Καὶ σ' ἓνα ἀκόμα φαίνεται νάχουν δίκην οἱ παλιοκαιρίτες» ξανάπε ὁ Θύμιος συλλογισμένος. «Ἄποιος δὲ φυλάχτηκε στὴ μπόρα μοναχὰ κεῖνος μετάνοιωσε, οἱ ἄλλοι π' ἀνεμερίσαν γιὰ ἀπαγγειάσαν κάπου πάντα κερδισμένοι βγήκαν — ἔτσι δὲν εἶναι;»

Ἔτσι εἶναι, φίλε Θύμιον, κι' ἔτσι γίνεται σ' οὐλὲς τὶς μπόρες τῆς ζήσης.

Ἄλλοίμονο πάντα σ' ὅποιον ἡ μπόρα τὸν βρίσκει στὸ ξέλακκο μὰ δυὸ καὶ τρεῖς φορές ἀλλοίμονό του ἂν δὲν τοῦ πᾶει, εἴτε ἀπ' τὴ φκειᾶξιά του εἴτε ἀπ' τὸ χρέος, νὰ κρύψει τὸ κεφάλι γιὰ ν' ἀναμερίσει.

Αὐτόνον τὸν κλαίω μὰ καὶ τὸν θαμάζω ἀντάμα — εἶναι ἀντρας πραγματικός.

Συμπατριώτη,

Ὅπου καὶ ἂν γεννήθηκες, εἴτε στὴ Δωρίδα εἴτε στὴν Παρνασσίδα, ὅπου καὶ ἂν διαμένεις, εἴτε στὴ Φωκίδα εἴτε ἔξω ἀπ' αὐτή, πρέπει νὰ συνειδητοποιήσεις πὼς τὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Φωκίδας» εἶναι τὸ μουσεῖο τοῦ τόπου σου, μουσεῖο δικό σου. Βοήθησέ το μ' ὅποιο τρόπο μπορείς. Καὶ μὴν ξεχνᾶς πὼς κάθε παλιὸ ἀντικείμενο, εἴτε ξεχασμένο στὸ ὑπόγειο εἴτε τακτοποιημένο στὸ σπῆτι σου, ἔχει μιὰ θέση στὸ Μουσεῖο.

ΤΑ ΤΡΑΠΕΖΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΗΓΟΡΙΑΣ

Δωρικὰ ἔθιμα ἀπ' τὸν καιρὸ τ' Ομήρου

ΓΙΑΝΝΗ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Χτίζω τὸ σπιτάκι μου
μὲ δυὸ — μὲ τρία πατώματα
μ' ἐξήγνα παραθύρια...
Βλέπω τὸ Χάρο κι' ἔρχονταν.
Μαῦρος σὲ μαῦρο ἄλογο,
μαῦρα καὶ τὰ σκυλιά του...

(Ἀνέκδοτο Δωρικὸ μοιρολόι)

Ἐκεῖ ποῦ ἡ ζωὴ κυλάει ἡρεμα κι ἡ αἰωνιότητα τραβάει τὸ δρόμο της χαρίζοντας τίς ὁμορφιές τῶν ἐποχιακῶν της μεταβολῶν στὸ Δωρικὸ χῶρο, σὰν τὴ νέα κοπέλλα ποῦ δὲν ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴ μόδα, ξαφνικὰ ἀπὸ τὸ στόμα τῆς καμπάνας μεταφέρεται σ' ὄλους στὸ χωριὸ κι ἀκόμα πέρα ἀπὸ τὴν ἐπικράτειά του, τὸ θλιθερὸ νέο γιὰ τὸ χαμὸ κάποιου.

Τότε οἱ δουλειές στα χωράφια σταματοῦν κι ὄλοι μαζεῦονται στὸ χωριό. Γρήγορα θρῖσκουν ἀπάντησῃ στὸ «ποιὸς πέθανε» κι ὄλοι μαζεύονται στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ.

Ἐκεῖ ὁ θρῆνος ὄλων ἔχει ἀπὸ ὦρα ἀρχίσει. Τῶν γυναικῶν πῶ ἐντονα. Οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ θρηνῶντας ἀσχημίζουν τὸ πρόσωπό τους, ἀλλὰ καὶ τὴν ὄλη περιβολὴ τους:

Βγάζουν τὰ φανταχτερὰ ροῦχα καὶ ντύνονται στα μαῦρα. Οἱ γυναῖκες λύνουν τὰ μαλλιά τους. Ξε-

σχίζουν τὰ μάγουλά τους μὲ τὰ νύχια τους καὶ χτυποῦν τὰ στήθια τους. Χτυπιοῦνται στὸν τοῖχο...

Ὁ ἴδιος θρῆνος καὶ στοὺς ἄνδρες: Σκοῦρα ροῦχα καὶ περιβραχιόνιο μαῦρο, ἐνδεικτικὸ τοῦ πένθους. Ἀφήνουν τὰ γένια γιὰ σαράντα μέρες. Κι ἐνῶ ἀσχημίζουν τὸ σπίτι κρύβοντας τ' ἀνθογιαλῖα, γυρίζοντας ἀνάποδα τοὺς καθρέφτες, τοποθετῶντας πένθιμες κορδέλλες στὰ παράθυρα καὶ τίς πόρτες, ἄλλες γυναῖκες ἐτοιμάζουν τὸ νεκρὸ:

Τὸν πλένουν μὲ νερὸ καὶ κρασί καὶ τὸν τοποθετοῦν σὲ καθαρὰ ἄσπρα σεντόνια. Ὑστερα τοῦ φορᾶνε καινούρια ροῦχα καὶ τὸν τοποθετοῦν στὴν «κάσα», βαλμένη στὴ μέση τοῦ μεγαλύτερου δωματίου. Ἐκεῖ στολίζεται μὲ λουλούδια. Τὸ πρόσωπο τοῦ νεκροῦ καλύπτεται μὲ λευκὸ μαντήλι καὶ τοποθετοῦνται ἡ εἰκόνα, τὸ μεγάλο σπειρωτὸ κερί καὶ τὸ καντήλι...

Γύρω στὸ νεκρὸ κάθονται οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, ποῦ θρηνοῦν ὁμαδικὰ τὸ ἴδιο μοιρολόι καὶ στα ἐνδιάμεσα μοιρολογοῦν καὶ κλαῖνε ἀτομικά.

Ὁ παπὰς τοῦ χωριοῦ θὰ ψάλλει τὸ Τρισάγιο, ἐνῶ τὸ χωριὸ θὰ ξαγρυπνήσει γύρω στὸ νεκρὸ μὲ βάρδιες. Στὴν κουζίνα τοῦ σπιτιοῦ προ-

σφέρονται πρόχειρα φαγητά στους πενθούντες από μέρους τῶν χωριανῶν, χωρίς νὰ στεριώνεται τραπέζι.

Μετά τὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ γίνεται ἡ ταφή: Ὁ λάκκος ἀνοίγεται τὸ πρῶτὸ μετρημένος μὲ θάτο. Ὁ θρῆνος γίνεται σπαρακτικότερος, ἐνῶ ὁ παπᾶς τελειώνει τὴ σχετικὴ ἀκολουθία.

Τέλος οἱ παριστάμενοι ρίχνουν ἀπὸ μιὰ πέτρα πάνω στὸ μικρὸ τύμβο τοῦ μνήματος καὶ πλένοντας τὰ χέρια τους σὲ συνεχῆ ροῇ τοῦ δοχείου μὲ τὸ νερὸ, φεύγουν.

Στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ οἱ συγγενεῖς δὲν πίνουν μόνοι τὸν καφέ τῆς παρηγοριᾶς. Συντροφεύονται ἀπὸ τοὺς χωριανούς, ποὺ πάντα λένε λόγια παρήγορα. Καὶ τὸ νεκρικὸ τραπέζι δὲν ἀργεῖ νὰ ἐτοιμαστεῖ. Προσφέρεται φυσικὰ ἀπὸ τὸ χωριό, μιᾶς κι ὄλοι τοῦ σπιτιοῦ θρίσκονται σὲ ιδιόρρυθμη ψυχικὴ κατάσταση. Οἱ γυναῖκες κάθε σπιτιοῦ ἐτοιμάζουν καὶ φέρνουν ψάρια, πίτες, πατάτες, κι ἄλλα φαγητά, ψωμί, κρασί. Ποτὲ κρέας.

Στὸ τραπέζι τῆς παρηγοριᾶς κάθονται ὄλοι οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, ὁ παπᾶς, ὁ δάσκαλος. Εὐλογώντας ὁ παπᾶς δίνει τὸ σύνθημα τοῦ φαγητοῦ κι ὅταν ἔρθει ἡ ὥρα ὑψώνοντας τὸ ποτήρι κάνει τὴν ἀρχὴ τοῦ ποτοῦ μὲ τὴ φράση: «Ὁ Θεὸς νὰ τὸν ἀναπάψει, ζωὴ σὲ λόγου σας».

Στὸ τραπέζι αὐτὸ δὲν τσουγκρᾶνε ποτήρια. Ἀναφέρονται οἱ ἀρετὲς τοῦ νεκροῦ, λέγονται λόγια παρηγοριᾶς καὶ ὁ περισσότερος χρόνος

περιστρέφεται σ' ἄσχετες συζητήσεις.

Τὸ νεκρικὸ τραπέζι κρατᾶει ὄρες καὶ ἀποχωροῦν διακριτικὰ παίρνοντας μαζί τους καὶ τ' ἀντικείμενα ποὺ μετέφεραν τὰ φαγητά. (Ἄν ξεχαστοῦν ἐπιστρέφονται μετὰ τὰ τριήμερα). Μένουν οἱ ἀποκλειστικοὶ συγγενεῖς, οἱ γείτονες, οἱ πολὺ φίλοι. Στὰ τριήμερα καὶ ἐννιάμερα ἀπὸ τὸ θάνατο ψέλνεται Τρισάγιο στὸ μνήμα τοῦ νεκροῦ. Ἐκεῖ καίει καντήλι δίπλα στὸ σταυρὸ, ποὺ κοιτάζει πάντα τὴν Ἀνατολή, τοποθετοῦνται λουλούδια καὶ πιάτο μὲ κόλυθα...

Στις σαράντα μέρες γίνεται τὸ ἐπίσημο μνημόσυνο στὴν ἐκκλησία καὶ στὸ σπίτι οἱ καλεσμένοι εἶναι πολλοί, γύρω ἀπὸ πλούσιο τραπέζι, ποὺ προσφέρει τώρα ἡ οἰκογένεια τοῦ νεκροῦ. Στὸ τραπέζι αὐτὸ ὑπάρχει κυρίως κρέας καὶ κρασί ἄφθονο. Ἀκόμα πίτες, ἄλλα φαγητά, φρούτα.

Τὰ ἐπίσημα πρόσωπα τοῦ χωριοῦ, συγγενεῖς, φίλοι, χωριανοί, παρακάθονται καλεσμένοι ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τοῦ μεταστάντος.

Δὲν ἀκούγονται θρῆνοι καὶ μοιρολόγια, ὅπως στὸ νεκρικὸ τραπέζι. Ἀντίθετα ἐξαίρονται οἱ ἀρετὲς τοῦ ἐκλιπόντος καὶ οἱ συζητήσεις κατὰ μεγάλο μέρος καλύπτουν ἄσχετα θέματα. Οἱ εὐχὲς εἶναι: «Ὁ Θεὸς νὰ τὸν ἀναπάψει. Συγχωρεμένος νᾶναι καὶ ζωὴ σὲ λόγου σας».

Καὶ τώρα, ὅσα σχετικὰ μᾶς ἔρχονται ἀπ' τὸν Ὀμηρο γιὰ τὶς ἀναγκαῖες συγκρίσεις. Γιὰ τὴν ὁμορφιά τῶν εἰκόνων θὰ μιλήσει ὁ ἴδιος

ὁ ποιητὴς μὲ τὸ στόμα τοῦ λογοτέχνη - μεταφραστῆ Γιάννη Οἰκονομίδη:

Β'
Ι Λ Ι Α Δ Α

...Στὶς πλούσιες πεδιάδες τῆς Τροίας πολεμοῦσαν Ἕλληνες καὶ Τρῶες. Κι ὁ Πάτροκλος, χτυπημένος ἀπὸ χέρι θεοῦ καὶ πληγωμένος ἀπ' τὸ κοντάρι δέχεται τὸ θανατηφόρο χτύπημα τοῦ Ἑκτορα. Τότε πέταξε ἀπ' τὰ στήθια ἡ ψυχὴ νὰ πάει στὸν Ἄδη, κλαίγοντας τὴν ἴδια τὴ μοῖρα της, γιατί ἄφηνε τὰ νιάτα καὶ τὴ λεβεντιά.

Τὸ χαμὸ τοῦ Πάτροκλου πρῶτα τὸν θρήνησαν τ' ἄλογα τ' Ἀχιλλέα: «Ἐμμεναν ἄσάλευτα, ζεμένα στὸ ὠραιότατο ἄρμα τους, μὲ τὰ κεφάλια τους σκυμμένα ὡς κάτω στὴ γῆ. Θρηνοῦσαν τὸν ἠνίοχο πού ἔχασαν καὶ τὰ θερμά τους δάκρυα κυλοῦσαν χάμω ἀπὸ τὰ βλέφαρά τους, ἐνῶ ἡ πλούσια χαίτη τους, ξεφεύγοντας ἀπὸ τὴ ζεύγλα, χυνόταν ἀπ' τὴ μιὰ μεριά τοῦ ζυγοῦ κι ἀπ' τὴν ἄλλη καὶ λερωνότανε στὶς σκόνες». (Καὶ τὰ ζῶα αἰσθάνονται καὶ λυποῦνται, μάλιστα δὲ πιστεύεται, ὅπως καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Ἀχιλλέα, ὅτι προλέγουν τὸ θάνατο τ' ἀφεντικοῦ τους).

Ὁ Ἀχιλλέας μαθαίνει τὸ θάνατο τοῦ Πατρόκλου (Τὸ θλιθερὸ ἄγγελμα τοῦ θανάτου φτάνει στοὺς οἰκείους):

«...Ζύγωσε ὁ γιὸς τοῦ ἐκλαμπροτάτου Νέστορα, χύνοντας δάκρυα θερμά, καὶ τοῦφερε τὴν τρομερὴ

ἀγγελία: ...Κοίτεται ὁ Πάτροκλος καὶ τώρα πολεμᾶνε γύρω στὸ νεκρὸ του...».

«Εἶπε, κι ἐκεῖνον τὸν ἐσκέπασε τὸ μαυροσύννεφο τοῦ πόνου· καὶ παίρνοντας καὶ μὲ τὰ δύο του χέρια χῶματα μαῦρα σὰν ἀβάλη, τάριξε πάνω στὸ κεφάλι του ἀσχημίζοντας τὸ χαριτωμένο του πρόσωπα καὶ ἡ μαύρη τέφρα κάθονταν στὸ θεϊκὸ χιτῶνα. Καὶ αὐτὸς ξαπλώθηκε κατὰ χάμα, φαρδὺς - πλατὺς μέσα στὶς σκόνες καὶ μάδαε μὲ τὰ χέρια του καὶ χάλαε τὰ μαλλιά του.

Οἱ σκλάβες, πού ὁ Ἀχιλλέας καὶ ὁ Πάτροκλος εἶχαν αἰχμαλωτίσει, βάλανε τὶς φωνές μὲ σπαραγμένη τὴν καρδιά καὶ τρέξαν ἔξω, γύρω ἀπὸ τὸν ἀντρειωμένο Ἀχιλλέα. Ὁ-λες χτυποῦσανε τὰ στήθια μὲ τὰ χέρια τους καὶ νιώθανε νὰ λύνονται τὰ γόνατά τους. Ὁ Ἀντίλοχος πάλι ὀδύρονταν χύνοντας δάκρυα καὶ κρατοῦσε τὰ χέρια τοῦ Ἀχιλλέα, πού ὄλο θαριοστέναζε μέσ' ἀπ' τὴ γενναία καρδιά του, γιατί φοβόταν μήπως κόψει μὲ τὸ σίδερο τὸν λαιμὸ του».

Ἡ Θέτιδα παρηγορεῖ τὸ πονεμένο παιδί της μ' ἀναφυλλητὰ καὶ φτερωμένα λόγια.

Μετὰ τὴ Θέτιδα, οἱ Ἀχαιοὶ (μετὰ τὴ μάνα, οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι), ἔρχονται νὰ συμπαρασταθοῦν στὸν Ἀχιλλέα:

«...Οἱ Ἀχαιοὶ κατῶρθωσαν νὰ τραβήξουν ἔξω ἀπὸ τὶς κονταριές τὸν Πάτροκλο καὶ νὰ τὸν ἀποθέσουν σὲ νεκροκρέββατο. Δεξιὰ κι ἀριστερὰ παράστεκαν οἱ φίλοι καὶ θρηνοῦσαν, κι ἀκολουθοῦσε ὁ Ἀ-

χιλλέας χύνοντας δάκρυα θερμά, που έβλεπε τον πιστό του σύντροφο να κοιτάει στο φέρετρο από αίχμηρό κοντάρι σκοτωμένου...».

Οί θρήνοι και τὰ μοιρολόγια. Ή εξαγρύπνια:

«...οί Ἀχαιοί με ἀναστεναγμούς δλονυχτίς τὸν Πάτροκλο θρηνοῦσαν. Καί πρῶτος τοῦ Πηλέα ὁ γιὸς πικρὸ τὸ μοιρολόγι ἀρχίζει. Εἶχε ἀκουμπήσει τ' ἀντροφὸνα χέρια του πάνω στὰ στήθια τοῦ νεκροῦ συντρόφου καὶ στέναζε συχνὰ - πυκνὰ, σὰν τὸ θαθύτριχο λιοντάρι, ὅταν ἐλαφοκυνηγὸς τοῦ ἀρπάζει τὰ μικρά του μέσ' ἀπ' τὸν λόγγο τὸν πυκνὸ, καὶ φτάνει ἀργὰ καὶ δὲν τὰ βρίσκει κι ὄλο τὸ δάσος τριγυρνάει βογγῶντας, ψάχνοντας μήπως κάπου θρεῖ τοῦ κυνηγοῦ τ' ἀχνάρια κι εἶναι ἀπ' τὸν πόνο τρομερὰ ἀγριεμένο...».

Τρόπος καθαρισμοῦ καὶ προετοιμασίας νεκροῦ - εξαγρύπνια:

«...Ἔτσι εἶπε ὁ θεϊκὸς Ἀχιλλέας κι ἔδωσε διαταγὴ στοὺς συντρόφους του, νὰ στήσουν πάνω στὴ φωτιά μεγάλο τρίποδο λεβέτι, γιὰ νὰ πλύνουν ἀμέσως τὸν Πάτροκλο ἀπὸ τὰ πηγμένα αἵματα. Κι ἐκεῖνοι στήσαν σὲ τρανὴ φωτιά γιὰ τὸ λουτρὸ τρίποδι καὶ χύσανε μέσα νερὰ κι ὄλο ἀπὸ κάτω ρίχνανε καὶ καίγαν ξύλα. Καὶ τὴν κοιλιά τοῦ λεβετιοῦ τριγύριζαν οἱ φλόγες καὶ ζεσταινόταν τὸ νερό. Κι ὅταν ἐπῆρε θρόση μέσα στὰ ἀστραφτερὸ χάλκωμα, λούσαν καλὰ τὸ σῶμα καὶ τὸ ἀλείψαν μῦρο καὶ τίς πηγές μ' ἐννιάχρονη γεμίσαν ἀλοιφή. Ἔπει-

τα τὸ ἀπόθεσαν σ' ἓνα κλινάρι κι ἀφοῦ τὸ σκεπάσαν ἀπὸ τὴν κεφαλὴ ὡς τὰ πόδια με ἀπαλὸ σεντόνι, ἀπλώσαν ἀπὸ πάνω του ὕφασμα λευκό. Κι ὀλονυχτίς οἱ Μυρμιδόνες τριγύρω ἀπὸ τὸν Ἀχιλλέα με γόους κι ἀναστεναγμούς τὸν Πάτροκλο θρηνοῦσαν».

Ταρίχευση:

«...ἔβαλαν στὶς πληγές ἐννιάχρονη ἀλοιφή καὶ στάλαξε στὰ ρουθούνια τοῦ Πάτροκλου ἀμβροσία καὶ κόκκινο νέκταρ, γιὰ νὰ μείνει τὸ σῶμα του ἀναλλοίωτο».

Ἡ συμπεριφορὰ τῶν γυναικῶν. Ἡ Βρισηΐδα κλαίει τὸν Πάτροκλο:

«Καθὼς ἡ Βρισηΐδα μπῆκε στὴ σκηνή, πεντάμορφη σὰν τὴ χρυσὴ Ἀφροδίτη κι εἶδε τὸν Πάτροκλο σκοτωμένο ἀπὸ χάλκινο ὄπλο, τὴν ἔπιασαν τὰ κλάματα καὶ χύθηκε ἀπάν του με λυγμούς. Καὶ σχίζοντας με τὰ χέρια τῆς τὰ στήθια τῆς, τὸν ἀπαλὸ λαϊμὸ καὶ τὸ ὠραῖο τῆς πρόσωπο, ἔλεγε κλαίοντας ἡ ὁμοία με θεὰ γυναίκα (ἄρχισε τὸ μοιρολόγι). Ἔτσι θρηνῶντας ἔλεγε κι ὅλες στενάζαν οἱ γυναῖκες, τάχατες γιὰ τὸν Πάτροκλο, μὰ ἡ κάθε μιὰ γιὰ τὸν δικὸ τῆς πόνο.

Ἔτσι γιὰ τὸν Ἀχιλλέα, τὸν περιστοιχίζαν οἱ γεροντότεροι καὶ τὸν παρακαλοῦσαν νὰ δειπνήσει ὁμως αὐτὸς ἀρνιόταν κι ὄλο στέναζε...».

Οἱ Μυρμιδόνες, ἀφοῦ ὁμαδικὰ θρήνησαν τὸν Πάτροκλο «...ἔβγαλαν τ' ἀστραφτερὰ χόλκινα ὄπλα τους, λῦσαν τὰ ὑψάχυνα ἄλογα καὶ μυριάδες ἀκάθησαν κοντὰ στὸ

πλοίο του γοργοπόδι Ἀχιλλέα κι αὐτὸς τοὺς παρέθεσε ἕνα πλοῦσιονεκρικό δεῖπνο...».

Τραπέζι παρηγοριᾶς ἀπὸ τοὺς φίλους μὲ δικά τους φαγητά:

«Ἔτσι εἶπε κι ὅλοι ἀμέσως ὑπακούσαν στὰ λόγια του. Βιαστικά - βιαστικά, ἔτοίμασε ὁ καθένας τὸ δεῖπνο του καὶ καθῆσαν νὰ φᾶνε, χωρὶς νὰ λείπει τίποτε ἀπ' ὅσα ποθοῦσε ἡ καρδιά τους».

Μένουν οἱ ἀποκλειστικοὶ μετὰ τὸ δεῖπνο τῆς παρηγοριᾶς:

«...Καὶ σὰν ἐσθῆσαν τοῦ πιοτοῦ καὶ τοῦ φαγιοῦ τὸν πόθο, ἔφυγε ὁ καθένας καὶ τράβηξε γιὰ τὴ σκηνή του κι ὁ Πηλεΐδης ἔπεσε χάμω στὸ πολύφλοισθο ἀκρογιάλι καὶ θαρσιναστέναζε ἀνάμεσα σὲ πλῆθος Μυρμιδόνες, σὲ τόπο καθαρὸ, ἐκεῖ πού ξεπλέναν τὴν ἀκτὴ τὰ κύματα».

Ἔθιμα ταφῆς:

«...κι ὅλοι οἱ ξυλοκόποι, κατὰ διαταγὴ τοῦ Μηριόνη, κουβαλοῦσαν δεμάτια ξύλα. Κι ὅταν ἔφτασαν στὸ περιγιάλι, τὰ ῥιχναν κοντὰ - κοντὰ, στὸ μέρος ὅπου ὁ Ἀχιλλέας μελετοῦσε νὰ στήσει μνήμα μεγάλο γιὰ τὸν Πάτροκλο καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Κι ἀφοῦ σωριάσανε παντοῦ ἕνα πλῆθος ξύλα, καθῆσαν ὅλοι μαζεμένοι ἐκεῖ καὶ περίμεναν. Τότε ὁ Ἀχιλλέας ἔδωσε διαταγὴ στοὺς φιλοπόλεμους Μυρμιδόνες νὰ ζωστοῦν τὰ χάλκινα ὅπλα καὶ νὰ ζέψει ὁ καθένας τ' ἄλογά του

στὸ ἄρμα του. Ἐκεῖνοι σηκωθῆκαν ἀμέσως, ἐφόρεσαν τὶς πανοπλίες τους, κι ἀνέβηκαν στοὺς δίφρους, πολεμιστὲς καὶ ἠνίοχοι. Μπροστά πηγαίνουν τ' ἄρματα, καὶ πίσω σύννεφο οἱ πεζοὶ ἀκολουθοῦσανε μυριάδες. Μέσα στὴ μέση οἱ σύντροφοὶ τὸν Πάτροκλο ἐσηκῶναν.

Πίσω πήγαινε ὁ θεϊκὸς Ἀχιλλέας, κρατώντας τὴν κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ, καταλυπημένος πού προβαδοῦσε στὸν Ἄδη τὸν ἐξαίρετο φίλο του... ἀπόθεσαν τὸ νεκρὸ κι ἀμέσως ἄρχισαν νὰ στοιβάζουν τ' ἀπαιτούμενα ξύλα. Στὸ μεταξὺ ὁ θεϊκὸς Ἀχιλλέας... ἔκοψε τὴν ξανθὴ του κόμη... καὶ τὴν ἔβαλε στοῦ ἀγαπητοῦ συντρόφου τὰ χέρια...».

Στὸ μεταξὺ οἱ πολλοὶ σκορπίστηκαν νὰ ἐτοιμάσουν τὸν ὀμαδικὸ δεῖπνο τῆς παρηγοριᾶς καὶ τὸ νεκρὸ ἔμειναν νὰ φροντίζουν οἱ Μυρμιδόνες καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοί. «...Καὶ στοιβάζοντας τὰ ξύλα ἐσχημάτισαν ἕνα σωρὸ, πού ἡ κάθε πλευρά του εἶχε μῆκος ἑκατὸ πόδες. Κι ἀπάνω - ἀπάνω στὸ σωρὸ, θέσανε τὸ νεκρὸ μὲ τὴν καρδιά θλιμμένη.

Ἐπειτα μπρὸς στὴ πυρὰ ἔγδερναν κι ἐτοίμαζαν ἕνα πλῆθος καλοθρεμμένα πρόβατα καὶ κυρτοκέρατα σπριφτοπόδαρα θόδια. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ πῆρε λίπος ὁ μεγαλόκαρδος Ἀχιλλέας καὶ κάλυψε τὸ νεκρὸ ἀπὸ τὴν κεφαλὴ ὡς τὰ πόδια, σωριάζοντας ἔπειτα γύρω του τὰ γδαρμένα ζῶα, καὶ τοποθετώντας, γεμμένους στὸ νεκροβρέθβατο, ἀμφορεῖς γεμάτους μέλι καὶ ἄλειμμα... Καὶ τέλος ἀναψε τὴν ἀσπλαχη φω-

τιά, για να φάει με την όρμη της
δλα».

Στό μεταξύ ό Άχιλλέας έπαιρνε
κρασί από χρυσό κρατήρα και έ-
χυνε χάμω, ποτίζοντας τή γή και
κάνοντας έτσι σπινδές, δλόγυρα
στή φωτιά, μνημονεύοντας τήν ψυ-
χή του Πατρόκλου.

Τήν άλλη μέρα σβήσαν τή φωτιά
μέ φλογάτο κρασί, σέ δλα τά μέ-
ρη όπου είχάν ξαπλωθει μέ μανία
οί φλόγες. Έπειτα έμάζεψαν τά ό-
στα σέ μιá χρυσή θήκη μέ διπλό
στρώμα λίπους, πού τήν τοποθέτη-
σαν στή σκηνή σκεπάζοντάς τήν μέ
λεπτό σεντόνι. Τέλος, χάραξαν τόν
τύμβο, θάλαν τά θεμέλια γύρω ά-
πό τήν πυρά και έρριξαν άρκετό
χώμα.

Μετά τήν τελετή τής ταφής έγι-
ναν οί γνωστοί άθλητικοί άγώνες
πρός τιμή του Πατρόκλου και άρ-
γότερα συγκεντρώθηκαν για τ ό
λ α μ π ρ ό ν ε κ ρ ι κ ό δ ε ι -
π ν ο , πού παρέθεσε ό Άχιλλέας,

ανάλογο με τó τραπέζι - γεύμα πού
τώρα παρατίθεται στό τεσσαρα-
κοθήμερο μνημόσυνο.

Τά ίδια συνέβαιναν και στους
Τρώες. Ό Πρίαμος ζητώντας άνα-
κωγή από τόν Άχιλλέα για τήν τα-
φή του Έκτορα, του λέει:

«...Θά μάς χρειαστούν έννιά μέ-
ρες για να τόν θρηνήσουμε στό πα-
λάτι, στίς δέκα πάνω θά τόν θάψου-
με και θά προσφέρουμε τó νεκρικό
δείπνο, στίς έντεκα θά του φτιάξου-
με τόν τύμβο και στίς δώδεκα ξα-
ναπιάνουμε τόν πόλεμο, άφού είναι
ανάγκη».

Γ'

Τά έθιμα γύρω από τó γεγονός
του θανάτου είναι πολλά και προ-
έρχονται από τήν άρχαία έλληνική
έποχή και τή χριστιανική θρησκεία.

Γράψαμε έδω χαρακτηριστικά
στοιχεία, πού δείχνουν τή συνέχεια
τής έλληνικής παράδοσης μέσα ά-
πό τούς αιώνες...

Συμπατριώτη.

Διάθασες τά «ΦΩΚΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»; Άν όχι μήν τó άμε-
λήσεις. Είναι ό,τι καλλίτερο έχει ό τόπος μας.

Παράλληλα ζήτησε και τίς «ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩ-
ΚΙΔΑ». Είναι μιá ζωντανή, όσο και πιστή, εικόνα τής ιδιαί-
τερης πατρίδας μας στόν τομέα τους και άποστέλλονται
δωρεάν.

ΤΟ ΚΟΡΔΩΝΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΤΟΥ ΙΧΝΗΛΑΤΗ

3 Ἀπριλίου 1984. Τὰ βαρειά μηχανήματα ἔργων πῆραν θέσεις καὶ σὲ λίγο ἄρχισε ἡ κατεδάφιση τοῦ Κορδωνείου Θεάτρου Ἀμφίσης. Τὸ γκρεμίζουν, λέει, γιὰ νὰ φκιάξουν στὴ θέση του μοντέρνο Πνευματικὸ Κέντρο — εἶναι φαίνεται φυσικὸς νόμος νὰ πεθαίνει τὸ παλιὸ γιὰ νὰ γεννηθεῖ κάτι καινούργιο. Καὶ μὲ κάποια ἔκπληξη διαπιστώνω ὅτι ἐνῶ κάποτε, ὅταν ἤθελαν νὰ χαρακτηρισθῶν τὸ κτίριο τοῦτο διατηρητέο, ἐπειδὴ γιὰ μισὸ αἰῶνα ἦταν τοῦ καμάρι τοῦ Σάλωνα, ἐγὼ εἶχα πολλὰς ἀντιρρήσεις, τώρα πού τὸ βλέπω νὰ καταρρέει, ἀνυπεράσπιστο, κάτω ἀπὸ τὰ πλήγματα τοῦ ..πολιτισμοῦ, μελαγχολῶ.

Πολλὰς χαρὰς νοιώσαν ἐκεῖ μέσα οἱ συμπατριῶτες μας στὸ μισὸ αἰῶνα τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ καὶ κάμποσες λύπες. Λύπες, θὰ μοῦ πεῖτε, στὸ Θεάτρο; Ναι, λύπες καὶ ἀγωνίες μαζί γιὰ τὴν ἄσχημην ἐξοχίαν ὅτι τὴ χρονιά, τὸ 1938 νομίζω, πού τὸ Γιάτζειο Γυμνάσιο κρίθηκε... ἀκατάλληλο, λόγω σεισμοπληξίας, καὶ τὸ Δελμούζειο δὲν εἶχε ἀκόμα ἀποπερατωθεῖ, σ' αὐτὸ στεγάσθηκε μιά τάξη τοῦ Γυμνασίου — καὶ τὸ σχολεῖο τότε εἶχε καὶ θάσσανα καὶ λύπες.

Πάντως στὸ κτίριο αὐτὸ οἱ Σαλωνίτες γεύονταν πολιτισμένα τὰ

καλὰ τοῦ Θεάτρου ὅταν ἄλλες πόλεις, ἀρκετὰ μεγαλύτερες, δὲν διέθεταν παρὰ κάποιο... γιὰ καφενὲ τῆς κακιᾶς ὥρας. Σ' αὐτὸ, ἀκόμα, δίναν οἱ σύλλογοι τὶς χοροεσπερίδες, σ' αὐτὸ γινόνταν διαλέξεις καὶ ὁμιλίαι, αὐτὸ ὑπῆρξε, γιὰ πολλὰ χρόνια, αἶθουσα κινηματογράφου.

Ὅπως δὲ μᾶς πληροφορεῖ ἡ τοπικὴ ἔφημερίδα «Μικρὰ Φωκίς» τῆς 23ης Ἰουνίου 1928, ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ κατατέθηκε ἀπὸ τὸν τότε ἀντιπρόεδρο τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου Ἀμφίσης Τάκη Μαργέλο, τὴν Κυριακὴν, 17 Ἰουνίου 1928, ὥρα 7 μ.μ. κάτω ἀπὸ τοὺς ἤχους τῆς Φιλαρμονικῆς τῆς πόλεως. Ἡ ἴδια ἔφημερίδα μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἀναγείρεται μὲ δαπάνες τοῦ «εὐγενοῦς καὶ φιλοπροόδου τέκνου τῆς Ἀμφίσης κ. Νικολάου Κορδώνη», ὅτι οἱ δαπάνες ἀνεγέρσεως θὰ ὑπερβούν τὸ μισὸ ἑκατομμύριο δραχμῆς, ποσὸ τεράστιο γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, καὶ ὅτι ὅλοι εἶναι θέβαιοι ὅτι τὸ ἔργο τοῦτο «θὰ συντελέση κατὰ πολὺ εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν τοῦ τόπου καὶ θὰ δώσει ὄθησιν πρὸς καλλιέργειαν τῆς Μουσικῆς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ ἔφημερίς σφίγγει τὴν χεῖρα τοῦ δωρητοῦ καὶ εὐχεται ὀλοφύχως ἡ γενναία αὕτη χειρονομία νὰ εὕρη καὶ ἄλλους μιμητὰς τοιούτων ἐκπολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων».

Στήν ἴδια ἐφημερίδα, λίγο παρακάτω, βρίσκουμε καί τήν προσφώνηση τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς Μητροπόλεως Φωκίδας κ. Ἀνανία Μάνου κατά τήν τελετή τῶν ἐγκαινίων, ποῦ εἶναι ἡ ἀκόλουθη:

«Φιλόμουσοι Κύριοι.

Λαμπρός καί ἐλπιδοφόρος ὁ ἥλιος διατρέχει τήν τροχίαν του ἀνωθεν τῆς πόλεως ταύτης μεταβαίνων πρὸς τόν νέον κόσμον, κατά τήν κοινήν ἀντίληψιν, ἵνα τήν χαρμόσυνον ἀγγελίαν ἀναγγεῖλῃ ὅτι σήμερον τίθεται ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ ἐν Ἀμφίση Μεγάρου τοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου.

Τὸ ἰδρῦόμενον τέμενος τῶν Μουσῶν πολλῶν ἐνέχει τήν σημασίαν, διότι προωρισμένον εἶναι νά συμβάλῃ ἢ μᾶλλον νά καλλιεργήσῃ τὸ συναίσθημα τοῦ καλοῦ. Ὅντως εὐγενῆς ἢ προαίρεσις καί ὑψηλὴ ἢ ἐμπνευσις τοῦ ἀγαθοῦ ἐκείνου ἀνδρός, τοῦ παρασχόντος τὰ μέσα, ὅπως τεθῆ ἢ θάσις τῆς ἀνεγέρσεως ἐνὸς ἀναμορφωτικοῦ ἰδρύματος, μέλλοντος νά ἀσκήσῃ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν ἠθικότητα τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ μεγάλη σπουδαιότης τῆς Μουσικῆς πρὸ πολλοῦ κατενοήθη. Ὁ Πλάτων ἐν τῷ Πρωταγόρα, σὺν τοῖς ἄλλοις περὶ μουσικῆς, λέγει «...Πᾶς γὰρ ὁ θίος ἀνθρώπων εὐρρυθμίας τε καί εὐαρμοστίας δεῖται». Καί ὁ Ἀριστοτέλης πολλαχοῦ τῆς πολιτείας κάμνει λόγον περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς μουσικῆς «ἡ μουσικὴ δύναται ποιόν τι τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος παρασκευάζειν» ἀλλὰ καί ὁ μέγας

ἄλλος δραματικὸς ποιητὴς Σαῖξ-πέϊρος λέγει ὅτι «ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐν ἑαυτῷ δὲν ἔχει μουσικὴν, δύναται δὲν συγκινεῖ ἢ ἀρμονία καλῶν τόνων, εἶναι κατάλληλος διὰ προδοσίαν, ληστείαν καί μοχθηρίαν».

Καί ποῖος ἀγνοεῖ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μουσικῆς; Τὴν κιθάραν τοῦ Ὀρφέως; ὅστις ὄχι μόνον τὰ ἀγρία ζῶα ἐξημέρωνεν, ἀλλὰ καί αὐτὰ τὰ ἄψυχα δένδρα ἔκκλινον τὰ κορυφὰς των οἶονεῖ διὰ νὰ ἀκούσουν τὴν μελωδίαν του.

Ναί, τοιαύτην ἐπίδρασιν ἀσκεῖ ἡ μουσικὴ, ἡ ὁποία ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐξαλείφῃ τὸ σκληρὸν καί τραχὺ, κατὰ τὸν θαθύνουν ἱστορικὸν Πολύβιον, ὁ ὁποῖος λέγει περὶ τῶν Ἀρκάδων. «Ἡ Ἀρκαδία εἶναι χώρα ψυχρὰ καί ὡς τοιαύτη ἐμελλε νὰ ἀναδείξῃ τοὺς κατοίκους σκαιοῦς, ἀλλ' οἱ νομοθέται αὐτῆς θέλοντες νὰ μαλάξωσι τὸ σκληρὸν καί αὐθάδες τῆς φύσεως διὰ τοῦ νόμου εἰς πάντας ἐπέβαλον τὴν μουσικὴν, ἧς ἀποσχόντες οἱ Κυναιθεῖς ἀπεθηριώθησαν».

Ἡ Μουσικὴ συναρπάζει τὴν ψυχὴν ἀκαταμαχητῶς. Ἡ Μουσικὴ ἐξημερώνει ἀγρίους, θέλγει θηρία, ἀναχαιτίζει ὀξυθύμους φύσεις, μαλάσσει ἀμειλίκτους χαρακτῆρας. Διὰ τῆς λύρας τοῦ Ἀμφίονος ἀνεγείροντο τὰ τεῖχη τῶν Θηβῶν. Διὰ τοῦ ἤχου τῶν σαλπύγγων πίπτουσι τὰ τεῖχη τῆς Ἰερουσαλήμ. Διὰ τῆς κιθάρας ἀπελαύνει ὁ νεαρὸς Δαυτὶδ τὸ πονηρὸν πνεῦμα τὸ καταβασανίζον τὸν Σαοὺλ.

Ὁ Φρειδερίκος ὁ Β΄ τῆς Πρωσίας

τὸν ὁποῖον οὐδέποτε εἶδέ τις προσευχόμενον, καίτοι ὑπέστη μυρίους κινδύνους εἰς τὸν πόλεμον τῆς Σιλεσίας, ὅτε μετὰ τὴν ἐν Οὐβερτβούργῳ εἰρήνην, ἤκουσεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ψαλλόμενον τὸ «Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου» κατανυχθεὶς τὴν καρδίαν, ἀπεκαλύφθη τὴν κεφαλὴν, ἐγονυπέτησεν, ἔτεινε πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας καὶ ἐδάκρυσεν.

Ὁ Γεώργιος ὁ Α΄ τῆς Ἀγγλίας μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Ρινοπιρίας ἀκούσας τὴν δοξολογίαν τοῦ Αἰνδέλου, ὑπέγραψε καὶ ἐκύρωσε τὴν καθολικὴν ἀμνηστίαν, ἣν ἐπιμόνωσ ἠρνεῖτο ὀλίγας ὥρας πρότερον.

Ὁ Σουλτάνος Μουράτ ὁ Δ΄ κυριεύσας τὸ Βαγδάτιον διέταξεν ἐν τῇ λύσει του ἵνα κατατομηθῶσιν ἅπαντες οἱ αἰχμάλωτιοί. Ἀρχεται ἡ σφαγή. Μετ' ὀλίγον ὅμως συγκινεῖται τὴν καρδίαν ὑπὸ τοῦ γλυκυτάτου ἄσματος Πέρσου τινὸς κιθαρῶδου, διακόπτει τὴν σφαγὴν, ἀπολύει τοὺς αἰχμαλώτους καὶ συμπαραλαμβάνει τὸν κιθαρῶδὸν αἰχμάλωτον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὡστε καλῶς κατενόησε τὸ συν-

αἶσθημα τοῦ καλοῦ τῆς θεραπείας δηλονότι τῆς Μουσικῆς, ὁ φιλογενῆς ἐκεῖνος ἀνὴρ ὁ ἀφειδῶς παρασχὼν τὰ μέσα πρὸς ἀνέγερσιν τοιοῦτου ἰδρύματος.

Ἄς καλλιεργῶμεν λοιπὸν τὴν μουσικὴν καὶ ἄς εὐχόμεθα, ἵνα καὶ ἄλλοι, καὶ εἶναι πολλοὶ τοιοῦτοι, μιμηθῶσιν τὴν πράξιν ταύτην, τὴν ἀξίαν πολλῶν ἐπαίνων καὶ παράσχωσι τὰ μέσα πρὸς ἀνέγερσιν καὶ τῆς ἐτέρας πτέρυγος, τοῦ γυμναστηρίου, διότι Μουσικὴ καὶ Γυμναστικὴ εἶναι αἱ δύο πτέρυγες διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος ἀνέρχεται τὴν κλίμακα τῆς ἀναμορφώσεως : «Δεῖ τὸν νέον ἐν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ τετράφθαι».

Αὐτὰ τὰ λίγα γράφτηκαν ὡς ἐπικήδειος τοῦ «Κορδωνεῖου», ὅπως ἦταν γνωστὸ, καὶ ποῦ τώρα πιά δὲν ὑπάρχει.

Καὶ ἐκφράζουμε τὴν εὐχὴ τὸ ἀναγενησόμενον Πνευματικὸν Κέντρο νὰ συνεχίσει — καὶ ὑπερβάλλει — τὴν προσφορὰ ἐκείνου στὴν πρόοδο καὶ πνευματικὴ καλλιέργεια τοῦ τόπου μας.

Μᾶς εἶναι εὐπρόσδεκτες τόσο οἱ συνεργασίες σὲ θέματα ποῦ ἐξυπηρετοῦν τοὺς σκοποὺς τῆς Ἑταιρείας, ὅσο καὶ ἡ διατύπωση ὁποιασδήποτε κριτικῆς, οἱ ὑποδείξεις σας γιὰ τὶς ἐλλείψεις μας καὶ γενικὰ ὅ,τι μπορεῖ νὰ συμβάλει στὴν καλλιτέρευση τοῦ περιοδικοῦ μας.

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΕΣ ΤΗΣ ΦΩΚΙΔΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ

Ἄρκατοι συμπατριῶτες, ἀνταποκρινόμενοι στήν ἔκκλησή μας γιά συμπλήρωση τῶν προλήψεων καί δεισιδαμονιῶν τοῦ Νομοῦ μας, μᾶς ἔστειλαν ἢ μᾶς γνώρισαν μερικὲς ἀκόμα οἱ ὁποῖες καταγράφονται πῶς κάτω.

Γιὰ τὴν προσφορά τους τοὺς εὐχαριστῶ θερμὰ!

Καί πρῶτα ἀπ' ὅλα, στὸ κεφάλαιο περὶ Βασκανίας, Ματιάσματος καί φυλακτῶν, ἄς προστεθοῦν δύο ἀκόμα φυτὰ πολὺ κατὰλληλα καί δυνατὰ γιὰ τέτοιες... δουλειές.

Ο ΑΠΗΓΑΝΟΣ

Τὸ φυτὸ τοῦτο εἶναι γνωστὸ σὰν κατάλληλο καί ἀποτελεσματικὸ κατὰ τῆς βασκανίας ἀπ' τὴν ἐποχὴ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ποὺ τὸ φύτευαν στὴν αὐλή τους καί μάλιστα στὸ ἀριστερὸ μέρος τῆς αὐλόπορτας. «Ξορκισμένος μὲ τὸν ἀπήγανος», λέμε ὅταν ὑπάρχει κάτι τὸ ἀπαράδεχτο καί τὸ σκανδαλῶδες, ποὺ θέλουμε νὰ τὸ ἐξουδετερώσουμε. Τὸ λέμε ἀκόμα ὅταν θέλουμε νὰ δηλώσουμε ὅτι κάποιος μᾶς εἶναι ἀνεπιθύμητος, γι' αὐτὸ ξορκισμένος καί διωγμένος μακρὰ καί ὀριστικά.

Ὁ ρίγανος κι' ὁ ἀπήγανος
κι' ὁ μονοπύρης σκόρδαρος
τοῦ θουρκολάκου βότανος
εἶναι μεγάλο ξόρκι,

λέει, συνήθως, ὁ λαός μας.

Η ΣΚΙΛΛΑ

Ἡ Σκύλλα, ποὺ λέγεται καί κρεμυδόσκυλλα ἢ σκυλλοκρεμμύδα ἢ κουτσούπα, ἢ ἀσκέλλα, ἢ ἀρκόσκιλλα, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο ἀπ' τὸ δικό μας «μπότσ'κο».

Τοῦτο τὸ φυτὸ τὸ θεωροῦν σάν μεγάλο ὄπλο κατὰ τῆς βασκανίας καὶ γι' αὐτὸ θὰ τὸ δοῦμε κρεμασμένο πολὺ συχνὰ στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Καὶ τούτη ἡ συνήθεια εἶναι πολὺ παλιὰ, χρονολογεῖται ἰσπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Πυθαγόρα ἀκόμα.

Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ ὀφείλεται στὴν πολὺ μεγάλη ζωτικότητα τοῦ βολβοῦ τῆς, ποὺ μπορεῖ νὰ διατηρηθεῖ καὶ νὰ βλαστήσει ἀκόμα καὶ ἔξω ἀπ' τὸ χῶμα πάνω ἀπὸ ἓνα χρόνο.

Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο τὰ τελευταῖα χρόνια ἔχει καθιερωθεῖ, κυρίως στ' ἀστικά κέντρα, τὸ ἔθιμο νὰ κρεμοῦν τὴν Πρωτοχρονιά μπότσικα στὴν πόρτα το ὕσπιτιοῦ γιατί πιστεύουν ὅτι θὰ τοὺς φέρει ὑγεία, εὐρωστία καὶ εὐημερία γιὰ ὄλο τὸ χρόνο.

Οἱ προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες ποὺ πήραμε καταχωροῦνται κατὰ κεφάλαιο γιὰ νὰ εἶναι εὐκόλη ἢ μεταφορὰ τους καὶ συμπλήρωσή τους στὸ περιοδικὸ ἢ στὸ σχετικὸ βιβλίο ποὺ ἤδη ἐκδόθηκε.

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΟ ΧΡΟΝΟ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΤΩΝ ΦΩΤΩΝ».

γ. Νὰ συμπληρωθεῖ «τὴ στάχτη αὐτὴ, τῶν Φώτων δηλ., τὴ ρίχνουμε στὴ μπουγάδα γιὰ νὰ μὴν τρυπήσουν τὰ ροῦχα».

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΠΑΣΧΑ

Νὰ προστεθοῦν:

«Τὴν Μ. Τρίτη οἱ κουδουνάδες καὶ οἱ σιδηρουργοὶ σταματοῦν τίς ἐργασίες τους ἀπ' τὸ φόβο μὴ φτιάσουν κανένα... καρφί».

Πρὶν ἀπὸ τὸ ΜΑ·Ι·Ο: «Ἄν θρέχει τούτη τὴ μέρα (τῆς Ἄναλήψεως δηλαδή) ἀνοχὴ θάχει τὸ κοπάδι».

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ

Νὰ προστεθοῦν:

53. Ὅποιος γεννηθεῖ μὲ πανσέληνο πρακόθει στὴ ζωὴ.

54. Τὸ παιδί ποὺ δὲν θὰ φορέσει παπούτσια τοῦ νονοῦ δὲν ὑποφέρει ἄλλα στὸ πόδι του.

55. Ἀποφεύγουν νὰ κάνουν κουμπαριά μὲ ἀκκληρους, ἀπὸ φόβο μὴ γίνουν κι' αὐτοί.

56. Τὸ κάρθουνο ποὺ θρῖσκουμε μέσα στὸ νεφρὸ τοῦ σερνικοῦ λαγοῦ, ἂν τὸ φάει ἡ γυναῖκα μαζί μὲ σπαφίδα ἐξασφαλίζει τὴν ἀρρενογονία.

57. Ἄλλος τρόπος γιὰ νὰ ἐξασφαλισθεῖ τό... σερνικό εἶναι νὰ

δρασκελίσσει ή γυναίκα τὸ ὑπερο μιᾶς σερνικομάνας.

58. Ἐάν ἡ γυναίκα ἀποβάλλει συχνά πρέπει νά κρατᾶ ἐπάνω τῆς δακτυλίδι αἱματοκράτη.

59. Ἡ γυναίκα που θέλει νά κάνει ἀγόρι τρώγει τὸν ξηραμένο ἀμφάλιο λῶρο κάποιου ἀγοριοῦ.

60. Τὸ παιδί θά μοιάσει ἐκείνου ποὺ ἡ ἔγκυος θά ἰδεῖ τῆ στιγμῆ ποὺ θά τὸ πρωτακούσει, δηλαδή τῆ στιγμῆ ποὺ θά νοιώσει τὸ πρῶτο σκίρτημα.

61. Γιὰ νά μὴν γίνει τὸ παιδί κίτρινο ἢ λιγόκαρδο ἢ ἔγκυος δὲν ἀσπάζεται νεκρό.

62. Ἡ ἔγκυος δὲν τρώγει λαγὸ γιὰ νά μὴ λαγοκοιμᾶται τὸ παιδί ἢ γιὰ νά μὴ γίνει φοβιτσιάρικο.

63. Ἀκόμα δὲν πρέπει νά τρώει σαλιγκάρια ἰγὰ νά μὴ γίνει τὸ παιδί σαλιάρικο, καὶ ρόδια γιὰ νά μὴ θγάξει τὸ παιδί «ροδί-στρες» στὸ πρόσωπο.

64. Ἡ ἔγκυος δὲν καίει στὸ φοῦρνο τὰ «κόπλα» (πελεκουδάκια καὶ ἄλλα ξυλάκια), γιὰ νά μὴ θγάξει τὸ παιδί τῆς «κοπλίτη».

65. Ἐάν τὸ πανωτσάγουλο τοῦ σφάγιου θγεῖ μὲ πολὺ κρέας, τότε τὸ παιδί θά εἶναι σερνικό.

66. Ἐάν τὸ παιδί γεννηθεῖ μὲ μάσκα, ἢ μαμὴ τῆ θγάξει μὲ προσοχή καὶ τῆ στεγνώνει γιὰ νά γίνει καὶ αὐτὴ ἓνα κατάλληλο φυλαχτὸ ποὺ βοηθεῖ οὔτις... ἀγορές, στὰ δικαιοπήρια, στὸ στρατὸ καὶ οὔτις ὑποψήφιες νύφες ἀφοῦ, εἶχε τῆ δύναμη νά... θαμπώνει τὸν ἄλλον.

67. Ἐάν ἡ γυναίκα γεννήσει τρίδυμα πρέπει νά φτιάξει εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδας.

68. Ἐάν ἡ λεχώνα ἔχει πανάδες σκεπάζεται καλὰ μὲ τὰ ρούχα τῆς γιὰ νά ἰδρώσει καὶ ἀφοῦ τὸ πετύχει, σκουπίζεται μὲ τὸ σώθρακο τοῦ ἀνδρα τῆς γιὰ νά φύγουν.

69. Ἐάν τὸ παιδί θάζει τὸ ἓνα πόδι πάνω στὸ ἄλλο, τότε τὸ ἐπόμενο θά εἶναι ἀγόρι καὶ μάλιστα γρηγορα.

70. Ἐάν ἡ γυναίκα θέλει νά μὴ ξανακάνει κορίτσι πρέπει στὰ «τρίτα» κάποιου σερνικοῦ νά φάει τὸ ἀλάτι του.

71. Ὅποια γυναίκα μυρισθεῖ τὸ θότανο ποὺ λέγεται «ἄτεκνο» δὲν κάνει παιδί. Κι' ὅποια τὸ φάει γιὰ ἑπτὰ χρόνια δὲν κάνει παιδί (γύρω στὸ ἄτεκνο δὲν φυτρώνει κανένα ἄλλο θότανο).

72. Γιὰ νά κατεθάσει γάλα ἢ λεχώνα πρέπει νά φάει γαλακτόχορτο καὶ μάλιστα ἀφοῦ βελάξει τρεῖς φορές.

73. "Αν τὸ γάλα τῆς λεχῶνας εἶναι πολὺ τότε τὸ ἀρμέγει μέσα στὴν παντούφλα τῆς καὶ τὸ χύνει σὲ κάποιαν ἄκρη ποῦ δὲν πατιέται. Ποτὲ ὅμως στὴ φωτιά γιατί θὰ ξεραθοῦν τὰ στήθη τῆς.

74. "Αν ἡ λεχῶνα θέλει νὰ κοπεῖ τὸ γάλα τῆς κρεμᾶ γύρω στὸ λαϊμό τῆς τρία σφονδύλια γιὰ νὰ στρίψει τὸ γάλα ὅπως στρίβουν τὰ σφονδύλια.

75. Ἀπαγορεύεται νὰ κουνᾶμε τὴν κούνια τοῦ μωροῦ ἀδειανή γιατί θὰ πεθάνει τὸ παιδί. Ἀκόμα ἀπαγορεύεται νὰ τὴν κουνᾶν δύο μαζί.

76. Δὲν κοιμίζουμε τὸ παιδί στὸ στρώμα τῶν γονιῶν, καὶ μάλιστα μεταξύ των, γιατί... χωρίζει τὸ ἀνδρόγυνο.

77. Γιὰ νὰ μὴν πάρει ὁ ἐπισκέπτης τὸν ὕπνο τοῦ παιδιοῦ φεύγοντας λέει στὴ μάνα του: «Ἄρνάκι - Ἄρνάκι».

78. "Αν τὸ παιδί ποῦ πλένουμε στὶς τρεῖς ἡμέρες εἶναι κορίτσι καὶ θέλουμε τὸ ἐπόμενο νᾶναι ἀγόρι τότε ρίχνουμε μέσα στὸ νερὸ «σερνικὸ κλειδὶ καὶ πρόκες».

79. Γιὰ νὰ μὴ θασκαθεῖ τὸ παιδί τοῦ κρεμοῦμε μιὰ σακκουλίτσα ὅπου θάζουμε ὕψωμα, μιὰ γουλιὰ σκόρδο, μπαρούτι, πάλιουρα, μαλλὶ ἀπὸ ἀρκούδα, ἀλάτι, χῶμα ἀπ' τὴν Ἁγία Τράπεζα, ματόχαντρα καὶ προσωπίδα.

80. "Όταν τὸ παιδί θγαίνει ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι, ἐκτὸς ἀπ' τὴ μουτζούρα ποῦ τοῦ θάζουμε πίσω ἀπὸ τὸ αὐτί, τοῦ κρεμᾶμε ἓνα σταυρό, λιθᾶνι ἀπ' τὸ ἐξαιρέτως, τρύπιες δεκάρες, κέρατο ἀπὸ φίδι, δόντια ἀπὸ πεθαμένο. Ἔτσι ἀποφεύγουμε σίγουρα τὸν κίνδυνο τοῦ ματιάσματος.

81. "Όταν δὲν «στεργιῶνουν» παιδιὰ στὸ ἀντρόγυνο, τότε τὸ νεογέννητο τὸ βαφτιζουμε Στέργιο. Τὸ πρῶτο του ἰτύσιμο δὲ πρέπει νὰ τὸ κάνει γυναίκα ποῦ νὰ μὴν τῆς ἔχουν πεθάνει παιδιὰ, καὶ μετὰ τὸ περνοῦν ἀπὸ τρύπιο λιθᾶρι (τρυποπέρασμα), ὁπότε θγάζουν τὰ ρούχα του καὶ τ' ἀφίνουν ἐκεῖ.

Πολλὲς φορές τάζουν νὰ τὸ καλογερέψουν γιὰ ὀρισμένο χρόνο καὶ ὅταν φθάσει ὁ καιρὸς τὸ ντύνουν στὰ μαῦρα (καλογεράκι).

82. "Αν τὸ νήπιο δεῖ τὸ πρόσωπό του στὸν καθρέφτη θὰ φέρει κι' ἄλλο ἀδελφι.

83. "Όταν τὸ παιδί πέφτει συχνὰ πρέπει νὰ τοῦ φτιάξει ἡ νονά του μιὰ κουλούρα ποῦ θὰ τὴν περάσουν στὸ κεφάλι του.

84. "Όταν τὸ παιδί παραληρεῖ καὶ τρίζει τὰ δόντια του τὴ νύχτα τὸ κτυποῦμε τρεῖς φορές στὸ στόμα μὲ τὸ παπούτσι τοῦ πατέρα του γιὰ... νὰ μιᾶ ὅσο καὶ τὸ παπούτσι.

85. Τὰ πρῶτα νύχια τοῦ παιδιοῦ πού θά κόψουμε δὲν τὰ ρίχνουμε σὲ ξένο σπίτι γιατί ἐκεῖ θά πέσει φαγούρα καὶ γκρίνια.

86. Ἐὰν τὸ πρῶτο δόντι τοῦ παιδιοῦ βγεῖ ἀπὸ πάνω εἶναι κακὸ σημάδι γιατί κάποιος ἀπ' τοὺς γονεῖς του, ἢ καὶ τὸ ἴδιο, θά πεθάνει.

87. Τὸ παιδί σὰν μεγαλώσει δὲν πρέπει νὰ σφυρίζει τὴ νύχτα γιατί μαζεύονται οἱ διαβόλοι.

88. Δὲν γυαλίζεται τὴ νύχτα τὸ παιδί γιὰ νὰ μὴν πεθάνει ἡ μάνα του.

89. Δὲν κατουρᾷ στὸ δρόμο γιατί τότε σὰν κάθεται στὴ φωτιά, ὁ καπνὸς θά πηγαίνει ὅλος πάνω του.

90. Γιὰ νὰ μὴ νυχτοπατηθεῖ τὸ παιδί δὲν ἀφίνουμε τὰ σπάργανά του ξέω, δὲν τὸ φιλοῦμε καὶ δὲν τὸ χορεύουμε τὴ νύχτα.

91. Ὅταν τὸ παιδί κλαίει πολὺ καὶ δὲν «μερώνει» ἢ τὸ περνοῦν ἀπὸ τρύπιο λιθάρι ἢ τὸ θράδου τοῦ θάζουν κάτω ἀπ' τὸ μαξιλάρι του ἀμύγδαλα καὶ χρήματα. Τὸ πρῶτὴ ἢ γυναικίκα πού τὰ ἔβαλε τὰ πέρνει, πηγαίνει σὲ ξένα σταυροδρόμι καὶ τὰ σκορπᾷ ἀφοῦ πρῶτα πεῖ: «Ἄλλος πουλᾷ φασόλια, ἄλλος φκική, ἄλλος... καὶ γὼ πουλῶ τὴν κάκικα καὶ τὴν κακοριζικιά τοῦ (τάδε παιδιοῦ), νὰ γίνει ἀρνάκι».

92. Ὅταν τὸ παιδί στὰ καλὰ καθούμενα ἀρχίσει νὰ κλαίει, κουτσομαδιέται, τρίβει τὴ μύτη του, ἔχει τάση γιὰ ἔμετο καὶ στρίβονται τὰ τσίπουρά του πρέπει νᾶναι θασκαμένο. Γιὰ νὰ τὸ ἐξακριβώσουμε ρίχνουμε σ' ἓνα φλυτζάνι μὲ νερὸ μιὰ σταγόνα λαδιοῦ, τὸ σταυρώνουμε καὶ λέμε: «Ἰησοῦ Χριστέ, Παναγία Θεοτόκε, βοήθαμε». Ἄν ἡ σταγόνα τοῦ λαδιοῦ χαθεῖ τὸ παιδί εἶναι θασκαμένο καὶ τότε ἐπαναλαμβάνεται τὸ παραπάνω ξόρκι ἄλλες δυὸ φορές.

Μετὰ τὸ λόγο ἔχει ἡ ξεματιάστρα.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΓΑΜΟ

Νὰ προστεθοῦν:

«19. Ποιὸς δὲν ξέρει ὅτι τὸ δίσεκτο χρόνο δὲν γίνονται γάμοι;»

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ

Νὰ προστεθοῦν:

«18. Ἄν στὸ χωριὸ φέρουν καὶ θάψουν ξένο, τότε μεγάλο θανατικὸ θά πέσει στὸ χωριό».

«19. Μετὰ τὴν κηδεῖα μαγειρεύουμε ρύζι γιὰ νὰ φᾶνε οἱ οἰκεῖοι καὶ τοῦτο γιὰ νὰ ριζώσει ὁ χάρος στὸν πεθαμένο καὶ νὰ μὴ γυρίσει πίσω»,

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΔΙΑΦΟΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Νὰ προστεθοῦν:

«100. Τὰ κομματάκια τῶν αὐτιῶν ποὺ κόβονται ἀπ' τὸν τσοπάνη ὅταν «σημαδεύει» τὰ γιδοπρόβατά του τὰ μαζεύουμε προσεκτικὰ καὶ τὰ ρίχνουμε σὲ τρεχούμενο νερὸ λέγοντας: «ὅπως τρέχει τὸ νερὸ νὰ τρέχει τὸ πρᾶμα καὶ τὸ θιός».

101. Κακὸ σημάδι: εἶναι ὅταν τὸ πρῶτο ἀρνὶ ἢ κατσίκι ποὺ θὰ γεννηθεῖ στὴ στάνη εἶναι μαῦρο. Ἄκόμα ἂν τὰ γίδια γεννοῦν τὴ νύχτα καὶ τὰ πρόβατα τὴ μέρα.

102. Γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν ἀτεκνία τὰ ἀνύπαντρα κορίτσια δὲν τρῶνε κρέας ἀπὸ μαρμάρα γίδα ἢ προβατίνα, δηλ. στεῖρα.

103. Δὲν πρέπει νὰ θγοῦμε ἔξω τὸ θράδυ μετὰ τὸ λούσιμο γιατί μπορεῖ νὰ μᾶς θαρῆσει ἀερικό.

104. ἼΌταν τὸ φεγγάρι ἔχει χάση δὲν ἀρχίζουμε καμμιά δουλειά, δὲν φυτεύουμε, δὲν κλαδεύουμε καὶ δὲν μπολιάζουμε δένδρο ἂν θέλουμε νᾶχουμε καλὴ σοδειά. Οἱ γυναῖκες οὔτε ὑφαίνουν, οὔτε πλένουν γιατί κόβονται (φθείρονται) τὰ ροῦχα.

105. Ὅταν κρατᾶμε τὸ κομπολόι — ἢ καὶ ἄλλα ἀντικείμενα — τοῦ νεκροῦ ποὺ ξεθάψαμε, σίγουρα ἔχουμε γούρι.

106. Ὅταν δεῖς καινούργιο φεγγάρι πρέπει νὰ πιάσεις κάποιον ἀσημικὸ γιὰ νᾶναι τὰ χέρια σου γεμᾶτα χρήματα.

107. Δὲν τινάζουμε τὸ τραπεζομάντηλο τὴ νύχτα γιὰ νὰ μὴν τὸ δοῦν τ' ἄστρα.

108. Τὸ δακτυλίδι ποὺ ἔχει πέτρα αἱματοκράτη σταματᾶ κάθε εἶδους αἱμορραγία.

Ἐπιθυμῶ, ἀκόμα, νὰ προσθέσω τὶς πηγὲς καὶ βοηθήματα ποὺ χρησιμοποίησα γιὰ νὰ γράψω τὰ παραπάνω, ὥστε ν' ἀποφευχθοῦν τυχὸν παρεξηγήσεις καὶ ν' ἀποδοθοῦν... τὰ τοῦ Καίσαρος.... Λοιπόν:

ΠΗΓΕΣ — ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

1. ΝΙΚ. ΠΟΛΙΤΗ: «Παραδόσεις».
2. ΚΩΣΤ. ΡΩΜΑΙΟΥ: *Λαογραφικὴ καὶ Γεωγραφικὴ Ἑγκυκλοπαιδεία* ΕΛΛΑΣ.
3. Α. ΜΠΟΥΤΟΥΡΑ: *Προλήψεις Ἑλληνικοῦ Λαοῦ*.
4. ΤΑΚΗ ΝΑΣΤΟΥΛΗ: *Προλήψεις καὶ Δεισιδαιμονίες*.
5. Ε. Η. ΓΟΥΒΑΛΗ: *Ἦθη καὶ Ἔθιμα Ἀγ. Γεωργίου*.
6. *Στοματικὲς παραδόσεις*.

ΛΟΓΙΑ ΤΗΣ... ΜΙΣΗΣ

Του ΓΕΝΙΚΟΥ

6

"Ετσι συνεχίστηκε η ζωή και καθημερινά η φιλοσοφία πάνω στο κρασί ξδινε και έπαρνε.

"Ο γερο-Θανασούλας — Θεός σ'χωρέ στον — ήταν πάντα στο προσκήνιο. Μιά φορά έκανε την έρώτηση. Πόσους θαθμούς έχει τὸ κρασί; Καί πήρε μερικές απαντήσεις, ὅπως 12, 13, 14 κλπ. "Οχι λέει ὁ γέροντας. "Ανάλογα με τὴ χρονιά, δηλαδή ἂν έθρεξε ἢ ὄχι και στήν ὠρα του. Οὔτε! Μήπως γερο-Θανασούλα θές νά πεις κάτι σχετικό με τὸν τόπο, δηλαδή ἂν εἶναι ρεθένιος ἢ ὄχι; "Οχι! Ξαναλέει ὁ γέροντας. "Ε! τότε θά έννοεῖς τὴν ποικιλία τῶν σταφυλιῶν, δηλαδή ἂν εἶναι μαύρα, κόκκινα ἢ ἄσπρῶδες. "Οχι. "Οχι, λέει ὁ μπάρμπα - Θανασούλας, και ἄς μη σᾶς κουράζω περισσότερο. Τὸ κρασί ἄπ' ὅπου κι' ἂν εἶναι, ἄπ' ὅποια σταφύλια κλπ. πάντα έχει τέσσερεις θαθμούς, και ἄκοῦστε τους.

"Ο πρῶτος θαθμὸς τοῦ κρασιοῦ εἶναι τὸ παγῶνι, ὁ δεύτερος τὸ ἀηδόνι, ὁ τρίτος τὸ λιοντάρι και ὁ τέταρτος τὸ γουρούνι. Με ἀνοιχτὸ τὸ στόμα ξμειναν οἱ ἄκροατῆς και ὁ γέροντας, ἄφῶ τράθηξε ἄκόμα ἕνα «γυαλί», συνεχῖσε. "Όταν ὁ ἄνθρωπος πάρει μερικά ποτηράκια φθάνει στὸν πρῶτο θαθμὸ στὸν ὁποῖο τοῦ ἄρέσει νά φαίνεται ὠραῖος. Στρίβει τὸ μυστάκι του, φτιάχνει τὸν καρῆ του, ξεσκοινίζει και τακτοποιεῖ τὰ ροῦχα του και γενικά προσπαθεῖ νά γίνει ὁμορφος.

Σάν πιεῖ ὁμως μερικά ἄκόμα ἀρχίζει τὸ τραγούδι. Σιγά - σιγά στήν ἀρχή, πὸ θορυβῶδικο κατόπιν και στὸ τέλος πολὺ μερακλήδικα. Βρισκόμαστε δηλαδή στὸ θαθμὸ τοῦ ἀηδονιοῦ.

"Αν ὁ γλεντζῆς δὲν έχει τὸ μυαλὸ νά σταματήσει ἐδῶ και πιεῖ μερικά κατοσταράκια ἄκόμα τότε φτάνει στὸν τρίτο θαθμὸ, δηλαδή στὸ λιοντάρι. "Ἡδη έχει ξεκουμπῶθεῖ. Τὰ μάτια του γυρίζουν δεξιά - ἄριστερά και εἶναι ἔτοιμος νά παρεξηγήσει κάθε κουβέντα, κάθε κίνηση, ἄλλά και κάθε ἀπραξία. "Αμολάει τὸ ζουνάρι του, ὅπως λένε, πετάει τὸ ποτήρι του. Θυμᾶται τίς προηγούμενες διαφορές

του με τὸς θαμῶνες τοῦ μαγαζιοῦ, τοῦς προκαλεῖ και γενικά ἀποζητάει καυγά, ἀδιαφορώντας ἂν θά δώσει ἢ θά φάει ξύλο — ὅλοι οἱ φῶνοι έχουν γίνει ὅταν ὁ ἄνθρωπος θρῖσκόταν στὸν τρίτο θαθμὸ.

Τέλος, στὸν τέταρτο θαθμὸ, τοῦ γουρουνιοῦ δηλαδή, φθάνει ὁ ἄνθρωπος ὅταν συνεχῖσει νά κατεβάζει τὰ κατοσταράκια του. Τότε τὸ μεθύσι εἶναι τόσο πὸυ χάνεται κάθε ἔλεγχος τῶν πράξεῶν του, παραπατάει, πέφτει καταγῆς, ξερνοβολᾶ και κυλιέται στὴ λάσπη ἢ ἀποκοιμῖεται πάνω στὰ ξερνοβολητά του. Ποιά, δηλαδή εἶναι ἢ διαφορά αὐτουνοῦ ἀπ' τὸ γουρούνι;

Σάν τελείωσε ὁ γέροντας τὴν «ἀνάπτυξη τοῦ θέματός του», καυγάς ἔγινε για τὸ ποιός θά πρωτοκεράσει τὴν συντροφιά — και τὸ γερο-Θανασούλα ἰδιαίτερα. Καί τότε...

"Ε!! πρῖν φτάσουμε στὸ «ψυλλιᾶτικο» ἄς πιούμε ἕνα «πλυνοδόντιον» λέει ὁ γέροντας εὐχόμενος «εἰς ὕγείαν».

«Τί εἶναι αὐτὰ πάλι», ρωτᾶν οἱ ἄκροατῆς, πὸυ τώρα εἶχαν πληθύνει για ν' ἀκούσουν... τίς φιλοσοφίες, τοῦ κρασιοῦ.

«Βρῆ παιδί μου» — αὐτὴ ἦταν ἡ συνηθισμένη ἔκφραση τοῦ πάντα γλυκομίλητου Θανασούλα — δὲ ξέρεις ὅτι σάν τελειώσει τὸ φαγοπότι πρέπει νά πιεῖς ἕνα για νά πλύνεις τὸ στόμα και τὰ δόντια σου; Καί ἄμα σὲ λίγο σκεφτεῖς ὅτι πρέπει νά φύγεις και ὁ τόπος δὲ σὲ χωράει γιατί μπήκαν φύλλοι στ' αὐτιά σου τότε κατεβάζεις τὸ «ψυλλιᾶτικο». Μ' αὐτὸ σταματᾶν ὅλα και δὲν ἀπομένει παρὰ τὸ «στρατιᾶτικο», δηλαδή τὸ τελευταῖο για τὴν «καλὴ στράτα» πὸυ θά κλείσει τὴ θραυᾶ — ἄντε ἐβίθα».

Σήκωσαν ὅλοι τὰ ποτήρια, ἦπιαν τὸ τελευταῖο — τὸ «στρατιᾶτικο» — καληνυχτίστηκαν και ὁ καθένας τράθηξε για τὸ σπίτι του κανονίζοντας ἀπὸ τώρα τίς δουλειές για νά εἶναι εὐκαιρος αὔριο τὸ θράδυ νά συνεχῖσει τὴν κουβέντα με τοῦς γερόντους στοῦ "Αναστάση τὸ μαγαζι.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΔΩΡΗΤΗΣ
130. Σπύρος Γαλαίος.	«Θέμα Κορυφής»	Συγγραφεύς
131. Κ. Παπαμαρινόπουλος.	«'Ασύμφυτα» (Ποίηση)	»
132. Νικ. Χ. 'Αλυπράκης.	«'Εθνικά όνόματα στην Πάρο»	»
133. Σπινόζα.	«'Η 'Ηθική»	Γ. Ι. Παπαϊωάννου
134. Νικοδήμου Μητρ. 'Αττικής.	«Προσέγγιση στο Μυστήριο τής 'Εκ- κλησίας»	»
135. Νικοδήμου Μητρ. 'Αττικής.	«Μεγαλομάρτυς Παντελεήμων»	»
136. Στεφ. 'Αβραμίδης.	«Τò κήρυγμα τού Εὐαγγελίου εἰς τὴν 'Ορθ. σήμερον»	»
137. Στεφ. 'Αβραμίδης.	«'Ο Μακαρ. Πατριάρχης τῶν Σέρβων Γερμανός	»
138 ^ς Δ. Σταμέλος.	«Ρουμελιώτικο 'Ημερολόγιο 1960»	»
139. Γ. Σταματελάπουλου.	«Λουκάς Τσότρας»	»
140. Μ. Στασινόπουλος.	«Μὲ ψήφους τρεῖς ἔναντι δύο»	»
141. Δ. Βικέλα.	«Λουκάς Λάρας»	»
142. Εὐάγ. Γραμιμένος.	«Μάθετε 'Αγγλικά μαζί μου»	»
143.	«'Οίκον. καὶ Λογιστ. 'Εγκυκλοπαίδεια (τόμος Α')	»
144. Δ. Γλύκα - Μ. Ρυμίκη - Δ. Σταμέλου	«Χίος»	»
145. Χρ. Γ. Εὐαγγελάτου	«'Αγια Λαύρα»	»
146. Γ. Ν. Κουτσολένη.	«Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες Ν. Φωκίδας»	»
147. Ε. Η. Γούβαλη.	«Μὴν παντρευτεῖτε πρὶν μὲ συμβουλευτεῖτε»	»
148. Μαρία Λογοθέτη.	«Περὶ τῶν κρυφῶν συνειρμῶν»	προσ. «Τετραμήνων»
149. Θ. Διακομανώλη - Δρ. Κραβαρτόγιαννου.	«Τουριστ. 'Οδηγὸς Φωκίδος»	»
150. Νατάσα Κισμέτη - 'Ωραιπούλου.	«'Αχ, νάμουν ρημαγμένος καφενές»	»
151.	»	«Τὰ 7 τῆς 'Αρχτου»
152. Τάκης Μπάρλας.	«Αἰσχύλου 'Ορέστεια»	»
151. Ρένος.	«Λόγος γιὰ τὸν Καποδίστρια»	»
154. Δρ. Κραβαρτόγιαννος.	«Τὰ Νομίσματα τῆς 'Αμφίσσης»	»
155. Εὐρ. 'Ατζουλάτου - Ρετσίλα.		Μουσικοφιλολογικὸς
156. Νιόβη Λυγγιάρη.	«Τò Λαογραφικὸ Μουσεῖο τῆς 'Αρτας»	Σύλλ. «Σκουφᾶς»

ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Α' Στη Γ.Σ. της Ε.Φ.Μ. (20.1.85) έγινε απολογισμός τῶν πεπραγμένων τοῦ 1984. Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας εἶπε σχετικά:

«Ἕνας ἀκόμα χρόνος πέρασε. Ἄς εὐχηθῶμε νὰ εἶναι ὁ φτωχότερος ἀπ' ὅσους ἀκόμα θὰ γνωρίσει ἡ Ἑταιρεία μας.

Πέρυσι τέτοια ἐποχὴ εἴχαμε, ἀπὸ τὴν ἴδια θέση, τονίσει ὅτι ὅλη μας ἡ προσπάθεια θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἐξεύρεση χρημάτων γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ Λ.Μ.Φ. καὶ τοῦ περιοδικοῦ μας.

Εἴχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ καταταπίσουμε σχετικά τὴν κ. Ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, ὅταν ἐπεσκέφθηκε τὴν πόλη μας καὶ τὸ Μουσεῖο μας, καὶ αὐτὴ, ἀφοῦ ἐκφράστηκε μὲ τὰ καλύτερα λόγια γιὰ τὴν προσπάθειά μας, ὑποσχέθηκε συμπάρασταση καὶ κάθε δυνατὴ οἰκονομικὴ βοήθεια.

Ὁ καιρὸς περνοῦσε ὅμως καὶ χρηματὰ δὲν ἐρχόντουσαν, ἐνῶ οἱ ἀπαιτήσεις δὲν χασσομεροῦσαν. Ἔτσι τὸ Δ.Σ. ἀποφάσισε τὴν ἀναστολή, προσωρινά, τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ «ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ», τὴν ἐπίσκεψη ὀρισμένων μελῶν στὸ Ὑπουργεῖο ἢ ὅπου ἄλλοῦ θὰ χρειαζόταν καὶ σὲ περίπτωσι ἀποτυχίας τῶν παραπάνω νὰ συγκαλέσει Ἑκτακτὴ Γενικὴ Συνέλευσι γιὰ νὰ ληφθεῖ τελικὰ ἀπόφασι γιὰ τὸ μέλλον τοῦ περιοδικοῦ καὶ προπαντὸς τοῦ Μουσείου μας.

Ἀπὸ τὰ τρία πού ἀναφέραμε μόνον τὸ πρῶτο πραγματοποιήθηκε, δηλαδὴ ἡ ἀναστολὴ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ.

Στὸ Ὑπουργεῖο δὲν πήγαμε, ἀλλὰ μόνον ἐγὼ — ὡς πρόεδρος — ἦλθα σὲ τηλεφωνικὴ ἐπαφή. Ἡ Ε.Γ. δὲν χρειάστηκε νὰ γίνῃ, γιὰτὶ ἐν τῷ μεταξὺ μὲ προσωπικὲς παραστάσεις, μελῶν τοῦ Δ.Σ., πήραμε τὴν ὑπόσχεσι ἀπὸ τὴν Α.Ε.Μ. ΒΩΞΙΤΑΙ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ ὅτι θὰ ἐνίσχυε τὴν Ἑταιρεία. Προσωπικὰ ἡ ἐνόχλησή μου πρὸς τὴν Α.Ε.Μ. γινόταν κάθε Τρίτη καὶ κάθε Τρίτη ἔπερνα τὴν ἴδια πάντα ἀπάντησι, ἀλλὰ ἐπέμεινα γιὰτὶ εἶχα πιστέψει ὡς εἰλικρινὴ τὴ στάσι τῆς Ἑταιρείας. Καὶ πρὸ ἡμερῶν μὲ εἰδοποίησαν ὅτι ἡ Α.Ε.Μ. ΒΩΞΙΤΑΙ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ ἀναλαμβάνει τὴν πληρωμὴ τοῦ ἐνοικίου τοῦ Λ.Φ.Μ. γιὰ ὀλόκληρο τὸ χρόνο.

Τὸ Δ.Σ. ἀφοῦ ἐνημερώθηκε, ἀποδέχτηκε τὴ δωρεὰ καὶ ἐξέφρασε τὶς θερμὲς του εὐχαριστίες.

Ἄλλὰ, ἐπιτέλους, στὶς 15 Ὀκτωβρίου μᾶς γνωστοποιήθηκε καὶ ἡ ἀπόφασι τοῦ Ὑπουργείου γιὰ ἐπιχορήγησι μὲ τὸ ποσὸν τῶν 150.000 δρχ. Ἀξίζει δὲ νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ σχετικὸ ἔγγραφο

είχε ημερομηνία έκδόσεως 28.8.84 και έφθασε σέ μᾶς στίς 15.10. 1984. Και αὐτὸ χωρὶς σχόλια.

Αὐτὲς ἦταν μὲ ἀδρὰ λόγια καὶ χωρὶς φιλολογίες οἱ προσπάθειές μας γιὰ τὴν ἐξοικονόμηση χρημάτων γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ Μουσείου καὶ τοῦ περιοδικοῦ μας.

Ἡ σημερινὴ δὲ κατάσταση δὲν διαφέρει πολὺ ἀπ' αὐτὴ πού ἀναφέρεται στὸν Ἰσολογισμό μας τοῦ 1984. Μὲ βάση τὰ παραπάνω καταρτίσαμε καὶ τὸν Προϋπολογισμό τοῦ 1985.

Γιὰ τὸ Μουσεῖο μας ἔχω νὰ πῶ ὅτι συμπληρώθηκε καὶ φέτος μὲ ἀρκετὰ ἐκθέματα καὶ πῶς ἀρκετὰ γκρούπς καὶ μεμονωμένα ἄτομα τὸ ἐπισκέφθηκαν καὶ ἐξεφράσθηκαν μὲ τὰ καλύτερα λόγια. Τὸ μόνο πρόβλημά μας εἶναι ὅτι δὲν ἔχουμε ποῦ νὰ θάλουμε τὰ δύο θαρεῖὰ ἐκθέματα πού ἔχουμε ἀπ' ἔξω ἀπ' τὸ Μουσεῖο, στὸ πεζοδρόμιο, γιατί ἡ ἰδιοκτῆτρια οὔτε μέσα μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τὰ θάλουμε, λόγω τοῦ θάρους τους, οὔτε μᾶς ἐνοικιάζει γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἓνα τμήμα τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς.

Ὅπως καὶ πιὸ πάνω ἀναφέραμε τοῦ περιοδικοῦ ἀνεστάλη ἡ ἔκδοση. Ἀπὸ πολλοὺς καὶ διάφορους εἶχαμε παράπονα καὶ θὰ ἔλεγα παρατηρήσεις, γιατί ἐγκαταλείψαμε τὴν προσπάθεια αὐτή. Τώρα πού ἐξασφαλίσουμε τὰ ἔξοδα ἐκδόσεως, τὸ Δ.Σ. πῆρε ἀπόφαση ν' ἀρχίσουμε τὴν ἐπανεκδοση γιὰ νὰ συνεχίσουμε νὰ δίνουμε τὸ παρὸν ὅπως πρῶτα, καὶ ὅπως πολλοὶ φίλοι ἀξιοῦν. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο φέτος, οἱ ἐνισχύσεις ἔφθασαν τὸ ποσὸν τῶν 40.000 δρχ. Τὸ μόνο πού μᾶς μένει εἶναι νὰ βοηθήσουμε γράφοντας. Προβλήματα ὑπάρχουν, ἀλλὰ αὐτὰ δὲν μποροῦν καὶ δὲν πρέπει νὰ σταματήσουν τὴ δραστηριότητά μας.

Ἡ Βιβλιοθήκη μας ἐνισχύθηκε φέτος μὲ 35 μόνο βιβλία.

Παρακαλοῦμε τὰ μέλη, ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας, νὰ πλαισιώσουν τίς προσπάθειές της, νὰ συμπαρασταθοῦν στίς δύσκολες στιγμές της καὶ νὰ τὴ βοηθήσουν ἠθικά καὶ οἰκονομικά.

Σὲ ὅλους εὐχόμαστε υγεία καὶ χαρὰ σ' ὄλο τὸ 1985 καὶ στὴν Ἑταιρεία μας ἔργο πιὸ ἀποδοτικό.

Παρακαλῶ, ὅποιος θέλει κάποια διευκρίνηση ἢ ἔχει νὰ υποβάλει ἐρωτήσεις σχετικὰ μὲ τὰ παραπάνω, νὰ λάβει τὸ λόγο. Ἐὰν δὲ δὲν ὑπάρχει κανένας δὲν μένει παρὰ νὰ υποβάλω τὴν παραίτηση τοῦ Δ.Σ., γιατί ἔληξε ἡ θητεία του, καὶ ἀφοῦ εὐχαριστήσω τὰ μέλη του, ὅπως εὐχαριστῶ θερμὰ καὶ ὅλους ὄσους παραστάθηκαν στὴν προσπάθειά μας καὶ ιδιαίτερα τὴν ΑΕΜ ΒΩΞΙΤΑΙ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ νὰ δώσω τὸ λόγο στὸν κ. Πρόεδρο τῆς Γεν. Συνελεύσεως».

Β.— Τὸ νέο Διοικητικὸ Συμβούλιο τῆς Ἑταιρείας πὺ ἐκλέχθηκε στὶς ἀρχαιρεσίαις τῆς 20.1.85 συγκροτήθηκε σὲ σῶμα ὡς παρακάτω:

Γεώργιος Κουτσοκλένης, πρόεδρος.
 Σωτήριος Ζήσιμος, ἀντιπρόεδρος.
 Εὐθύμιος Τσαφόγιαννος, γραμματεὺς.
 Γεώργιος Καραϊνδρος, ταμίας.
 Χρῆστος Καρθέλης, ἔφορος.
 Θεμιστοκλῆς Φουσέκης, μέλος.
 Ἰωάννης Ἀγουρόπουλος, μέλος.

Γ.— Συνεχίστηκαν οἱ προσφορὲς συμπατριωτῶν μας γιὰ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τῆς Ἑταιρείας.

Οἱ παρακάτω μᾶς ἔστειλαν τὰ ἀντίστοιχα ποσά:

1. Δημήτριος Π. Μπούγας, Γραβιᾶ	Δρχ.	400
2. Γεώργιος Χασιακός, Δημοκρατίας 6 - Ζωγράφου	»	1000
3. Βασίλειος Λαχανᾶς, Ἀθήνα	»	1000
4. Ἀπόστολος Τριάντης, Δελφοὶ	»	1000
5. Στέφ. Η. Παπακωνσταντίνου, Καυκάσου 51, Ἀθήνα	»	1000
6. Εὐθ. Θ. Κουρεμένος, Κολοκοτρώνη 44, Ἀθήνα	»	2000
7. Νικ. Δημητρίου, Λασκαρίδου 126α, Καλλιθέα	»	1000
8. Χρῆστος Κανελλόπουλος, Ἀμφισσα	»	600
9. Δήμητρα Τσαγκρινοῦ	»	500
10. Ἀθαν. Ἡλ. Κρέμαστος, Αἰτωλίας 4, Ἡλιούπολη	»	1000
11. Σωτήριος Ζήσιμος, Ἀμφισσα	»	1000
12. Δανάη Γκοϊκοεσέα, Παρίσι	»	500
13. Παναγιώτα Ρεμπή, Μ. Σπηλαίου 30, Ἀμπελόκηποι	»	1000
14. Ἑπιμ. Ράϊκος, Ἀμφισσα	»	2000
15. Εὐάγγελος Παπούλιας, Ἀμφισσα	»	700
16. Ε. Ε. Βωξίται Διστόμου	»	3000
17. Δημοσθ. Κραβδαρίτης, Ἀμφισσα	»	1000
18. Ἀθαν. Κρανιαῶς, Γραβιᾶ	»	1000
19. Εὐθ. Η. Γούβαλης, Ἀθ. Διάκου 11, Δάφνη	»	1000
20. Θεμιστοκλῆς Μελισσάρης, Γραβιᾶ	»	4500
21. Βασίλ. Σορῶκος, Ἀμφισσα	»	3000
22. Ἰωάννης καὶ Κατίνα Μίχου, Μ. Σπηλαίου 30, Ἀμπελόκηποι, εἰς μνήμην γονέων τῶν Ἀνδρέα καὶ Μαρίας ἐκ Καλλιῶ	»	3000

Ἡ Ἑταιρεία εὐχαριστεῖ θερμὰ ὅλους.

Ἐπιτρέπεται ἡ μερική ἢ ὀλική ἀναδημοσίευση τῶν κειμένων, μέ τήν
προϋπόθεση νά γίνεται μνεία τοῦ περιοδικοῦ, ὅπου πρωτοδημοσιεύθηκε
καί νά δημοσιεύεται ὁ πρόλογος ἢ τὸ σχόλιο τῆς συντάξεως, ἂν ὑπάρχει.

ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ